

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Egyptsko-izraelská mírová jednání

Martina Votavová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Egyptsko-izraelská mírová jednání

Martina Votavová

Vedoucí práce:

Mgr. Zbyněk Tarant, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2013

Ráda bych poděkovala Mgr. Zbyňkovi Tarantovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost při vedení mé bakalářské práce. Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině za podporu při studiu.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	EGYPT	10
2.1	Nástup Anwara as-Sádáta	10
2.1.1	Počátky „opravného hnutí“	10
2.1.2	Egyptsko-sovětské vztahy	12
2.1.3	Příprava na válku.....	12
3	VÁLKA NA JOM KIPUR.....	15
3.1	Arabská strana	15
3.2	Izraelská strana	17
3.3	Rada bezpečnosti.....	18
3.4	Důsledky války	19
3.4.1	„Kyvadlová diplomacie“	21
4	POVÁLEČNÉ ZMĚNY	24
4.1	Hospodářská liberalizace Egypta	24
4.2	Politická liberalizace, nástup „říjnové elity“	25
4.3	Politické změny v Izraeli	27
4.4	Hospodářská politika Izraele.....	28
5	MÍROVÁ JEDNÁNÍ.....	30
5.1	Pozice Spojených států	30
5.2	Tajná jednání	31

5.3 Sádátova návštěva Jeruzaléma	32
5.4 Stagnace jednání.....	34
5.5 Camp David	35
5.5.1 Rámec pro mír na Blízkém východě.....	37
5.5.2 Rámec pro uzavření mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem	39
5.5.3 Sporné body dohod	40
5.5.4 Arabská reakce na mírové dohody	41
5.5.5 Izraelská reakce na mírové dohody.....	42
5.5.6 Udělení Nobelových cen.....	42
5.6 Uzavření mírové smlouvy	43
5.7 Situace po uzavření smluv	44
6 ZÁVĚR	47
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
8 RESUME	52
9 PŘÍLOHY	53

1 ÚVOD

„Kdo nevěří na zázraky, není realista.“¹

David Ben Gurion, první premiér Izraele

Egypt a Izrael, sousedé a od počátku nepřátelé. Za téměř 30 let proběhlo pět arabsko – izraelských válek. První neboli válka za nezávislost, druhá – sinajská válka spojená se Suezskou krizí, třetí Šestidenní válka, následovaná opotřebovací – čtvrtou válkou a pátá Jomkipurská válka, jejímiž okolnostmi se budu zabývat v první kapitole a jejím průběhem a důsledky v kapitole druhé. Třetí kapitola je věnována poválečným změnám v obou zemích a čtvrtá kapitola nastiňuje období a průběh podepsání mírové smlouvy. Mým cílem je popsat v širším kontextu cestu a okolnosti mírové smlouvy. Téma mírových jednání mezi Egyptem a Izraelem je z pohledu dějin Blízkého východu důležité z důvodu dalšího vývoje arabsko – izraelských vztahů. Mírová smlouva byla podepsána na základě mnoha okolností. Ty v práci se shrnu a mírová jednání zasadím do kontextu dějin obou zemí.

První kapitola přibližuje nástup prezidenta Anwara as-Sádáta, který se stal podstatným milníkem v historii Egypta 20. století. Odklon jeho politiky od Sovětského svazu, vyhlášení „opravné revoluce“, která měla odstranit příznivce násirovské politické linie a vyhlášení nové ústavy upevnilo jeho moc v Egyptě. Poté započal přípravy na vojenský střet s Izraelem. Podařilo se mu desinformační kampaní oklamat zpravodajskou službu Izraele a naplánovat nečekaný útok. Společně se syrským prezidentem Háfizem al-Asadem jako datum útoku stanovili 6. říjen 1973. Tento den se v Izraeli slaví svátek Jom kipur a arabské země drží dobu muslimského svátku Ramadánu.

¹ <http://azcitaty.cz/citaty/david-ben-gurion/>, citace 20. 4. 2013.

Druhá kapitola se zabývá fázemi války. Popisuje, jak probíhal útok a izraelská defenzíva. V první fázi překvapil Egypt a Sýrie svým mohutným útokem a Izraeli trvalo, než byl schopen arabský postup vojsk zastavit a přejít do protiútoků. Izrael utrpěl ztráty nejen na životech, ale znamenalo ho to psychicky a ekonomicky. Egypt sice vyšel z války jako poražený, ale s větším sebevědomím, protože se mu poprvé podařilo vzdorovat vždy vojensky úspěšnějšímu soupeři. Další důsledky války byly rozhodující pro celou oblast Blízkého východu. První využití ropné zbraně, větší angažovanost Spojených států a nastartování mírového procesu.

Třetí kapitola podrobněji popisuje situaci v Egyptě a Izraeli po válce a před uzavřením dohod. Došlo ke změně vlády, směru politiky a hospodářské situace. Všechny tyto aspekty měly vliv na jednání, schůzky a návštěvy, které vyústily v mírové dohody a podepsání historické mírové smlouvy. Veškeré okolnosti, za nichž probíhala mírová jednání, jsou uvedeny ve čtvrté kapitole.

Zdrojem informací pro moji práci byla odborná literatura. Nástupu prezidenta Sádáta je dobře popsán v knize *Dějiny Egypta*, část věnovanou moderním dějinám Egypta napsal Eduard Gombár. *Arabsko – izraelské války* byly popsány ve stejnojmenných knihách s odlišnými podtituly, od autorů Ivana Brože a Chaima Herzoga. Obě knihy velice detailně pojednávají o podnětech, přípravách a realizaci války v roce 1973. Zajímavostí je, že Chaim Herzog sloužil v izraelské armádě, byl to politik, diplomat a dvě funkční období prezident Izraele. Ve své knize tedy využil osobních zkušeností. V anglické publikaci Dereka Hopwooda *Egypt: society and politics 1945 – 1990* jsem čerpala - mnoho informací nejen o egyptské politice, ale především hospodářství a ekonomice. Americký historik Howard Sachar se zabývá ve svém díle *Dějiny státu Izrael* velice podrobným chronologickým popisem událostí spojeným s vývojem ve státu Izrael. Martin Gilbert a *Izrael – Dějiny* je kniha přibližující politiku Izraele, text je často proložen citacemi a názory politiků, vojáků. Práce rovněž obsahuje informace z internetových zdrojů.

V několika kapitolách jsem použila články ze zpravodajství Židovské telegrafické agentury, která je největší tiskovou agenturou amerického židovstva. Mírové smlouvy jsem převzala ze stránek izraelského ministerstva zahraničních věcí. Využila jsem také oficiálních stránek Nobelových cen, kde lze naléznout proslovy z udílení cen, profily držitelů Nobelových cen.

2 EGYPT

2.1 Nástup Anwara as-Sádáta

28. září 1970 náhle zemřel prezident Džamál Abd an-Násir po srdeční mrtvici ve věku 52 let. Vystala otázka, kdo se ujme prezidentského úřadu. V úvahu připadal Anwar as-Sádát, viceprezident, který zemřelého prezidenta již v době rabatského summitu zastupoval. Dále °Alí Sabrí, který byl předsedou Arabského socialistického svazu, Ša°ráwí Džum°a - ministr vnitra a také bývalí viceprezidenti Husajn aš-Šafi°í a Zakarijá Muhí. Uchazeči o prezidentský úřad byli i Dr. Muhammad Labíd Šuqajr a Sámí Šaraf - státní ministr pro prezidentský úřad. Postupovalo se podle ústavy, do funkce byl nominován viceprezident Anwar as-Sádát, nejprve se stal „prozatímním prezidentem“ a po referendu 15. října 1970 prezidentem. Předsedou vlády se stal Dr. Mahmúd Fawzí, byl prvním civilistou v čele vlády od převratu Svobodných důstojníků v roce 1952.² Prezident jmenoval pak dva viceprezidenty – °Alí Sabrí a Husajn aš-Šafi°í (Gombár 2009: 621).

2.1.1 Počátky „opravného hnutí“

Snahou prezidenta Sádáta bylo odklonit se od násirovské politické linie. To spočívalo v jejím odstranění a v převzetí celé moci do svých rukou. 20. srpna 1971 byla vyhlášena ústava Federace arabských republik, proti tomuto paktu byl od počátku °Alí Sabrí, který byl dne 2. května 1971 zbaven funkce viceprezidenta. Další zkouškou pro začínající vládu Sádáta byly tajné nahrávky, které měly pomoci k jeho pádu, ministři

² Svobodní důstojníci se postavili proti monarchii, roznětkou jejich rozhořčení byla palestinská válka z roku 1948 – 1949, vadila jim lhostejnost a nedbalost vlády, která jim posílala munici a zbraně, které byly zastaralé, a mnoho vojáků padlo zbytečně. Byla tedy založena organizace Svobodných důstojníků, která chtěla zemi a armádu zbavit zrádců, úpadku a tyranie (Gombár 2009: 547).

vyhlásili kolektivní resignaci, která měla donutit zbytek ministrů a poté i prezidenta Sádáta k odstoupení z funkce. Kolektivní demise proběhla 13. května 1971. Sádát reagoval rychle, podnikl čistku v policii, armádě, jmenoval do funkce ministra války generála Sadiqa. Několik ministrů bylo zatčeno. V projevu dne 14. května 1971 Sádát vyhlásil počátek „opravného hnutí“ (Gombár 2009: 622-623). Snažil se získat větší pravomoc a začal tedy uvažovat o ústavní změně, která by mu je přinesla. Rozhodl se vyhlásit „opravnou revoluci“, která měla upravit kurz revoluce z roku 1952 (Hopwood 1993: 103). Prezident se plně chopil moci nad Egyptem, následovalo jmenování do čela Arabského socialistického svazu a snaha chtěla odstranit příznivce Násira a strany Arabského socialistického svazu (Burgrová 2011: 78).

Důležitým okamžikem roku 1971 bylo referendum o ústavě konané dne 11. září. Ústava posílila prezidentovu výkonnou moc. Země byla přejmenována na Egyptskou arabskou republiku.³ Tato ústava také ustanovila šari'cu jako jeden z hlavních zdrojů práva. Konec násirovské vnitřní politiky představoval ale obrovský proces v období srpna až prosince roku 1971. V tomto procesu byli odsouzeni k trestu smrti Ālí Šabrí, Ša'ráwí Džum'ca a Sámí Šaraf. Tresty jim byly nakonec zmírněny na doživotí. Generál Muhammad Fawzí, který stál u aféry s kompromitujícími tajnými magnetofonovými nahrávkami, dostal trest 15 let vězení.

Následovalo upevňování „opravného hnutí“ a příprava na vojenský střet s Izraelem (Gombár 2009: 622-624). Sádát se setkal s Fajsalem, králem Saudské Arábie, kterého ubezpečil o odklonu Egypta od Násirovy politiky panarabismu. Na oplátku se mu dostalo ujištění, že v případě

³ 1. února 1958 egyptský prezident Násir a syrský prezident Šukrí al-Quwwatlí deklarovali sjednocení Egypta a Sýrie. Po referendu 22. února se země začaly oficiálně nazývat Sjednocená arabská republika a Egypt si tento název ponechal i po rozpadu unie v roce 1961 (Gombár 2009: 589).

špatně se vyvíjejícího ozbrojeného konfliktu s Izraelem uvalí Saudská Arábie ropné embargo proti Západu (Sachar 1999: 559).

2.1.2 Egyptsko-sovětské vztahy

Za prezidenta ^cAbd an-Násira dominovala v egyptské vnitřní politice socialistická forma arabského nacionalismu.⁴ Vztahy Sovětského svazu s novým prezidentem Sádátem byly o poznání opatrnější než s jeho předchůdcem. Sádát sice podnikl čtyři návštěvy Moskvy a uzavřel Smlouvu o přátelství a spolupráci mezi Egyptem a Sovětským svazem, která byla platná na 15 let s pětiletou výpovědní klauzulí, ale vzájemné vztahy ochladly důsledkem situace v sousedním Súdánu.⁵ Další problém mezi Egyptem a Sovětským svazem představovala dodávka ofenzivních zbraní, Sovětský svaz se v rámci politiky uvolňování napětí snažil zabránit válce na Blízkém východě. 7. července 1972 Sádát oznámil sovětskému velvyslanci Vinogradovi vyhoštění sovětských odborníků. Do týdne měli opustit Egypt, sovětské základny a dodávky benzínu byly zablokovány egyptskou armádou. Nákup zbraním egyptskou obranu pokračoval (Gombár 2009: 624-625).

2.1.3 Příprava na válku

Sádát byl zpočátku opakem Násira. Krátce po svém zvolení do funkce požádal Spojené státy americké o obnovení mírových jednání s Izraelem pod záštitou OSN a Izrael toto rozhodnutí přijal. Ovšem

⁴ Jeho zásady deklarovala Národní charta, která byla roku 1962 zveřejněna, Egypt se podle ní řídil a zavedl sociální reformy, systém byl napůl marxistický a napůl kapitalistický, hlavní byl předpoklad, že vláda hájí zájmy všech a celý národ ji bude podporovat. Ale ani v době největší síly a obliby prezidenta Násira si program nedokázal získat opravdu širokou podporu veřejnosti (Hourani 2010: 399-401).

⁵ 19. července 1971 proběhl pokus o převrat komunistů v Súdánu a Sádát pomohl přívržencům prezidenta Nimajrího (Gombár 2009: 624).

v květnu 1972 vydal Egypt prohlášení o nevyhnutelném boji s Izraelem. Sádáta tlačila populační exploze a tíživá ekonomická situace Egypta, ozývalo se volání po osvobození okupovaného Sinajského poloostrova.⁶ Egypt potřeboval otevřít Suezský průplav a obnovit průplavová města. Jako východisko ze situace zvolil Sádát přípravu na čtvrtou arabsko-izraelskou válku (Sachar 1999: 558).

Vydal armádě rozkaz připravit se na překročení Suezského průplavu, jeho taktika byla dezinformační. Docházelo k řadě rozsáhlých cvičení, několikrát byla i vyhlášena mobilizace. Armáda se připravovala na překročení průplavu a čekala na zahájení operace. Během těchto příprav začaly i přípravy politické. Vojenští představitelé vyzbrojovali armádu pomocí Sovětů a probíhala jednání se syrským prezidentem Háfizem al-Asadem. Snahou bylo vést útok souběžně na severní i jižní hranici. Sádát při rozhovorech s tiskem pronášel bojovná slova tak často, až se přestávala brát tak vážně. Útok byl nakonec stanoven podle vhodného stavu vody v Suezském průplavu na září nebo říjen 1973. Egypt se poučil ze šestidenní války a kladl důraz na protitankové a protiletadlové zbraně. Nejdůležitější byl ovšem moment překvapení. Nakonec byl termín stanoven na 6. říjen 1973, kdy se v Izraeli slaví židovský svátek Jom kipur a v arabských zemích probíhal postní měsíc ramadán. V tuto dobu nebývá válčení obvyklé. Egyptská armáda měla rozsáhlé vojenské cvičení, což nebylo hodnoceno jako hrozba, ale jen jako další ze série manévřů, které nebyly ojedinělé. Egyptské velení od počátku příprav důsledně dbalo na to, aby Izrael zmátlo. Dvakrát proběhla mobilizace izraelských vojáků, potřetí hrozba přestala být brána vážně a mobilizace neproběhla. Byly oklamány nejen izraelské zpravodajské služby, ale i zpravodajské služby mnoha dalších zemí (Herzog 2008: 277-287).

⁶ Obsazení Sinajského poloostrova bylo výsledkem Šestidenní války z 5. -10. června 1967 (Gombár 2009: 609-613).

6. října 1973 pak poslal ještě Sádát pozdravné poselství nejvyšším představitelům egyptské židovské komunity k jejich nejvýznamnějšímu svátku (Morris 2001: 315).

3 VÁLKA NA JOM KIPUR

3.1 Arabská strana

V sobotu 6. října ve 14.00 hodin začal útok egyptské armády,⁷ operace měla kódové označení „Badr“. 240 egyptských vojenských letadel zaútočilo na izraelské pozice na Sinajském poloostrově, současně 2000 děl zahájilo dělostřeleckou přípravu a během asi 50 minut spadlo 10500 granátů na izraelské pozice. Poté překročila první divize egyptských vojáků v motorových člunech Suezský průplav a začala útočit na východním břehu na Bar Levovu linii.⁸ (Brož 2005: 264-265). Izraelská strana zde měla asi 430 vojáků a 280 tanků (Herzog 2008: 304). Egyptským jednotkám se podařilo do neděle 7. října zničit skoro všechny pevnůstky Bar Levovy linie s výjimkou pevnůstky Budapest. Ztráty, které egyptské velení předpokládalo, až 30 tisíc mužů, se nevyplnily, padlo celkem 208 mužů. (Gombár 2009: 628-629). Útok egyptských letounů tehdy shodou okolností řídil generál Husní Mubárak, který se po jomkipurské válce stal viceprezidentem Egypta a po smrti Sádáta i jejím prezidentem (Brož 2005: 265).

První fáze války probíhala na dvou frontách. Egyptská armáda zaměřila svůj útok na izraelské základny na Sinaji a současně syrská fronta zahájila útok na Golanské výšiny. Syrská armáda vstoupila do boje s parašutisty, kteří měli za cíl zničit strategicky významný izraelský radiolokátor. Pokusili se také o letecké útoky, které ovšem úspěšné nebyly. Tankové bitvy byly ve znamení syrské převahy a izraelské odvahy a urputnosti. V neděli 7. října se byl na vývoj na Golanských výšinách

⁷ Egyptská armáda čítala přibližně 800 tisíc mužů, 2200 tanků, 550 bojových letounů, 2300 děl a 150 baterií protiletadlových raket (Herzog 2008: 300).

⁸ Linie předsunutých bunkrů podél sinajského břehu Suezského průplavu. Jejím původním účelem nebylo tvořit bariéru proti plné invazi, ale informovat o případných přípravách na ni (Sachar 1999: 555).

podívat sám ministr obrany Dajan, který vydal rozkaz, aby zde bylo nasazeno každé letadlo, které je k dispozici (Brož 2005: 278-280, 285-286).

Druhá fáze války byla ve znamení izraelské tankové protiofenzivy, která započala v pondělí 8. října a nebyla úspěšná. Od 9. října začal v Egyptě fungovat sovětský letecký a námořní most s dodávkami bojové techniky. V tento den Izrael zastavil postup egyptské armády na svoje území (Herzog 2008: 320).

Třetí fáze války ve dnech 11. až 14. října byla charakteristická neúspěchem egyptské ofenzivy a naopak úspěchem izraelského útoku na syrské frontě. Problém Egypta spočíval v tom, že Egyptané měli naplánovanou ofenzivu jen na první dny války, nepočítali s takovým úspěchem. Druhá ofenziva začala až 12. října, což už bylo ale pozdě, protože Izrael stihl přemístit své tanky ze syrské fronty na Sinajský poloostrov. 14. října zahájila egyptská vojska útok a rozpoutala obrovskou tankovou bitvu, která znamenala velkou ztrátu pro Egypt, protože egyptské strategické zálohy byly rozdraceny. Téhož dne zřídily Spojené státy pro Izrael letecký most, který byl zcela klíčový pro zachování bojeschopnosti a následné získání převahy izraelské armády (Gombár 2009: 629).⁹

Poslední, čtvrtá fáze války, probíhající 15. až 25. října, se nesla ve znamení překročení izraelských vojsk přes Suezský průplav. Za pomoci amerických družic bylo zjištěno nestřežený prostor mezi 2. a 3. armádou. Tím také izraelská vojska v noci 16. října pronikla. Sádát se 18. října sešel se sovětským předsedou rady ministrů Kosyginem, který mu umožnil nahlédnout do družicových snímků bojiště. Egyptský prezident až tehdy pochopil závažnost izraelské ofenzivy (Gombár 2009: 629).

⁹ Prostřednictvím amerického leteckého mostu Izraeli bylo po dalších 32 dnů dopraveno 22300 tun vojenského materiálu v hodnotě 2 miliardy amerických dolarů (Gombár 2009: 629).

3.2 Izraelská strana

Náznaky příprav války ze strany Egypta byly izraelské zpravodajské službě známé. Věděla o nich, ale nepovažovala je za takovou hrozbu.¹⁰ Náčelník generálního štábu David Elazar sice považoval tyto zprávy za velmi důležité, několikrát žádal o mobilizaci, ale nebyl vyslyšen. Především ministr obrany generál Moše Dajan a velení zpravodajské služby tvrdili, že není pravděpodobné, že by Egypt začal válku. Předpokládali, že na to není připraven. Izraelská armáda se opírala o tři hlavní body - zpravodajskou službu, která měla včas zachytit zprávy a varovat, aby mohly být mobilizovány zálohy, stálou armádu a z části profesionální letectvo. V tomto případě selhala zpravodajská služba. V pátek 5. října se Elazarovi podařilo prosadit bojovou pohotovost. V sobotu ve čtyři hodiny ráno přišla zpráva ve formě zašifrovaného telegramu od šéfa Mosadu Cviho Zamira, že válka propukne téhož dne k západu slunce. Ihned poté proběhla schůzka Dajana s Elazarem, který žádal o svolení k preventivnímu útoku proti Sýrii a plnou mobilizaci. Dajan útok zamítl, a to z toho důvodu, aby bylo zřejmé, že Izrael válku nezačal. Nakonec ale souhlasil alespoň s částečnou mobilizací. Elazar se s tím nesmířil a sešel se s ministerskou předsedkyní Goldou Meirovou. Naléhal na ní, aby vydala souhlas s plnou mobilizací. Ona rozhodla, aby bylo povoláno 100 tisíc záložníků, což byl kompromis mezi počty, které požadoval Dajan a Elazar. Povolávací rozkaz byl nakonec na příkaz Elazara zaslán většímu množství mužů, než bylo schváleno (Herzog 2008: 284-288).

V pátek 5. října večer začal největší židovský svátek - Den smíření. Židé se odebrali do synagog k modlitbám. Výhodou pro arabský útok bylo, že na tento svátek rozhlas ani televize nevysílá. V sobotu ve dvě hodiny

¹⁰ Po válce byla ustanovena speciální komise, která zkoumala, jak byly vyhodnocovány a interpretovány varovné signály. Vedl ji předseda nejvyššího soudu dr. Simon Agranat. Komise došla k závěru, že na počátku bojů došlo k selhání zpravodajské služby (Gilbert 2002: 423).

odpoledne se rozezněly sirény leteckého poplachu a v půl třetí zahájil rozhlas vysílání, v němž vydal krátké oznámení: „*Houkání sirén není mylný poplach. Až se sirény ozvou znovu, každý musí odejít do krytu.*“ Vysvětlení, co se vlastně děje, přišlo až o hodinu déle, kdy bylo oznámeno, že Egypt a Sýrie zaútočili a že je vyhlášena částečná mobilizace. Paradoxně mobilizace záložníků byla díky svátku usnadněna, protože byli buď doma, nebo v synagogách (Gilbert 2002: 422).

Ministr obrany Moše Dajan a náčelník generálního štábu David Elazar v prvních dnech války záměrně informovali veřejnost o pouze menších ztrátách ve snaze uklidnit izraelské obyvatelstvo a také premiérka Golda Meirová vystoupila několikrát s projevem (Gilbert 2002: 427-433). Arabský útok způsobil ohromné ztráty především izraelskému letectvu a přejít do protiútoků trvalo Izraeli týden. Velmi důležití byli izraelští opraváři, kteří dokázali poškozené bojové stroje vždy efektivně a rychle opravit. Americký letecký most dopravil velice důležitý vojenský materiál a od 15. října se dařilo postupně Egypt zatlačovat. 16. října překročila izraelská armáda Suezský průplav (Sachar 1999: 578-581).

3.3 Rada bezpečnosti

Rada bezpečnosti zasedala 8. a 9. října, ovšem bez konkrétnějšího výsledku. Sovětský zástupce vyzýval k zastavení palby a stažení Izraele na hranice před rokem 1967. Stejně byl i arabský návrh. Americký delegát požadoval zastavení palby a navrácení arabských vojsk na linii z 6. října. Rada byla celkově rozpolcená a zůstala v nečinnosti až do 21. října (Sachar 1999: 564-587).

Mezinárodní jednání na půdě OSN bylo zastaveno, jednání pokračovala pouze mezi dvěma stranami, mezi Moskvou a Henry

Kissingerem.¹¹ Text rezoluce byl dohodnut na Kissingerově návštěvě Brežněva v Moskvě. 22. října 1973 přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 338 o zastavení palby.¹² Sádát s ní souhlasil a syrský prezident Asad se také připojil. Palba byla zastavena 24. října 1973. Boje ovšem pokračovaly i přesto, že rezoluci přijal i Izrael. 24. října bylo obklíčeno město Suez. Následovala další rezoluce, č. 339, v níž bylo požadováno dodržení rezoluce předešlé, především však ukončení palby a návrat vojsk na původní pozice z 22. října. Mezitím Brežněv zaslal americkému prezidentovi Nixonovi dopis, v němž mu oznámil, že pokud nebude ukončena palba, Sovětský svaz k tomu podnikne odpovídající kroky. 25. října 1973 definitivně skončila válka, když Izrael přijal příkaz OSN o zastavení palby (Gombár 2009: 629-630).

3.4 Důsledky války

Poprvé byl po této válce použit efekt „ropné zbraně“. 17. října 1973 se sešli arabští ropní ministři v Kuvajtu a dohodli se na zvýšení cen ropy a mírném snížení produkce. Na Spojené státy a Nizozemí bylo uvaleno embargo. Efekt tohoto bojkotu byl především psychologický. Svou pozici si díky tomu nejvíce posílila Saudská Arábie (Gombár 2009: 631). Především evropští spojenci Izraele se zalekli ropného embarga, protože

¹¹ Dr. Henry Kissinger byl americký národní poradce pro bezpečnost a mezi lety 1973-1977 ministr zahraničních věcí USA, čímž završil svou dlouhou kariéru v politice. Byl významným členem Harvardské fakulty, kde i přednášel. Mnoho ocenění získal za své četné, odborné publikace o zahraniční politice Spojených států, diplomacii a mezinárodních vztazích. V roce 1973 obdržel Nobelovu cenu za mír http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1973/kissinger-bio.html, citace 11. 2. 2013.

¹² Rezoluce č. 338 nařizovala klid zbraní a plnění rezoluce č. 242 z 22. listopadu 1967, což znamenalo stažení Izraele z území Egypta, Sýrie a Jordánska okupovaných v červnu 1967. Rezoluce rovněž vyzvala k okamžitému nastartování mírových jednání s cílem dosáhnout spravedlivého a trvalého míru (Brož 2005: 311-312).

západní Evropa dovážela ze Středního východu skoro 85% svého dovozu ropy (Sachar 1999: 597).

Izrael vyšel z této války sice jako vítěz, ovšem jeho sebevědomí bylo otřeseno, pověst neporazitelnosti se rozplynula. Naopak Egypt získal znovu svou čest a sebevědomí. Po válce se prezident Sádát začal orientovat na Spojené státy. Izraelská válka ukázala jeho zvyšující se závislost na Spojených státech, především na jejich ekonomické pomoci. Izraelská armáda sice získala nové území, ale za cenu 2522 životů, což byla největší ztráta od roku 1948. Egypt a Sýrie zaznamenala 22 tisíc mrtvých (Brož 2005: 318-320, Gilbert 2002: 450-452).

Ariel Šaron po válce řekl: *„Naše síly utrpěly hluboký, bezprecedentní šok, protože izraelská armáda vždy byla armádou vítěznou. V této generaci nebyli lidé jako my, kteří okusili porážku. Byla to armáda, která byla zvyklá vítězit. Nikdy nemusela přestát žádnou porážku.“*¹³

Egypt byl po válce značně vyčerpaný. Utrpěl velké ztráty na životech vojáků a také se velmi zadlužil nákupem zbraní, musel zastavit i pěstování bavlny. Bylo zřejmé, že není možné pokračovat v nekonečných válkách s Izraelem. Sádát začal usilovat o rozvoj společnosti, zdrojů a návrat ke svým zájmům. Přes obrovské ztráty si Sádátův Egypt získal pověst země, která by byla schopná porazit Izrael. Přes všechny tyto úspěchy si Sádát nedokázal získat velkou popularitu, jak by se očekávalo¹⁴

Sýrie přišla o veškerá území, která dobyla v úvodní části války. Navíc Izrael získal další nová území, například na hoře Hermon. Sýrie odmítala vydat Izraeli seznam zajatců a povolit inspekci Červeného kříže.

¹³ <http://archiv.aretz.cz/?p=3071>, citace 4. 3. 2013.

¹⁴ <http://www.mideastweb.org/egyphistory.htm>, citace 4. 3. 2013.

Izrael byl ochoten se stáhnout za purpurovou linii, nikoliv však z Golanských výšin. Důsledkem odmítavých postojů obou stran byla krátká vyčerpávající válka (Dunstan 2008: 82). Až v polovině února 1974 byl předán seznam izraelských válečných zajatců a byla zahájena separátní jednání pod patronací Kissingera mezi Dajanem z Izraele a syrským generálem Hikmatem Šehabím (Sachar 1999: 604-605).

3.4.1 „Kyvadlová diplomacie“

Po skončení války se Sádát začal orientovat na zlepšení vztahů se Spojenými státy. Sádátův plán zahrnoval odklon ze sféry vlivu Sovětského svazu. Vyslovil svoji tezi, že říjnová válka byla poslední mezi Egyptem a Izraelem. Dále si přál, aby mírové jednání na Blízkém východě bylo výhradně v rukou Spojených států. Diplomatických jednání se ujal Henry Kissinger, poradce pro národní bezpečnost. V rámci rozhovorů došlo také k zahájení kontaktů egyptské Všeobecné zpravodajské služby a americké CIA. Kissinger navštívil Káhiru 6. listopadu 1973, Sádát mu přenesl svoji strategii. Zároveň Kissinger vedl rozhovory i s izraelskou stranou. Kissinger navštívil Káhiru celkem osmkrát (Gombár 2009: 631). Když Sádát žádal Kissingera o zprostředkování kontaktu s Goldou Meirovou, pronesl zcela jasně: *„Když jsem hrozil válkou, mínil jsem to vážně. Když teď mluvím o míru, myslím to rovněž vážně“* (Brož 2005: 338).

Dne 17. prosince 1973 proběhlo první jednání egyptských a izraelských vojenských specialistů. Odehrálo se na 101. kilometru silnice Káhira - Ismá'ílíja, kde pár měsíců nazpět probíhaly boje s izraelskou armádou. Následovala společná iniciativa Spojených států a Sovětského svazu na Ženevské konferenci, která se konala 21. – 22. prosince 1973.¹⁵ Účastnili se jí kromě Spojených států a Sovětského svazu Egypt, Izrael a Jordánsko, Sýrie účast odmítla (Gombár 2009: 631-

¹⁵ Na Ženevské konferenci se přímo setkali izraelští a arabští státníci poprvé od konference o příměří v roce 1949 (Sachar 1999: 599).

632). Na začátku ledna 1974 vzkázala Golda Meirová Sádátovi: „*Udělám vše, abych mezi Izraelem a Egyptem nastolila důvěru a porozumění, oba naše národy si zaslouhují a potřebují mír*“ (Brož 2005: 338).

Poté začal Egypt usilovat o dohodu s Izraelem o odpoutání vojsk. Byla uzavřena a podepsána na 101. kilometru 18. ledna 1974. Tato dohoda byla nazvána Sinaj 1.¹⁶ Dohody bylo dosaženo díky osobnímu úsilí Kissingera, který vyjednával mezi arabskou a izraelskou stranou. Odpoutání vojsk bylo ukončeno 4. března 1974 (Gombár 2009: 631-632, Hopwood 1993: 108). Závěrečné ustanovení dohody o odpoutání vojsk obsahovalo: „*Tato dohoda není považována Egyptem ani Izraelem za konečnou mírovou dohodu. Představuje první krok ke konečnému, spravedlivému a trvalému míru podle ustanovení rezoluce 338 Rady bezpečnosti a v rámci ženevské konference*“ (Sachar 1999: 602).

Diplomatické styky byly mezi Egyptem a Spojenými státy byly nakonec obnoveny na konci února 1974. Také byl vyklizen Suezský kanál, blokový od roku 1967. Americký prezident Nixon navštívil Káhiru a podepsal se Sádátem prohlášení o zásadách vztahů mezi Egyptem a Spojenými státy. Stalo se tak 14. června 1974. Naproti tomu dohoda o odpoutání izraelských a syrských vojsk¹⁷ byla uzavřena na Ženevské konferenci (Gombár 2009: 631-632, Hopwood 1993: 108).

1. června 1975 se poprvé setkal Sádát s americkým prezidentem Geraldem Fordem. V Salzburgu na obědě spolu jednali o diplomatickém řešení situace na Blízkém východě. Ford prohlásil, že Spojené státy jsou připraveny jak rozšířit svou ekonomickou, tak i technickou pomoc Egyptu, ale nebudou akceptovat jakoukoliv stagnaci jednání v rámci dohod.¹⁸

¹⁶ Viz mapa č. 1.

¹⁷ Viz mapa č. 2.

¹⁸ <http://archive.jta.org/article/1975/06/02/2972217/ford-tells-sadat-us-will-not-tolerate-stagnation-in-efforts-for-mideast-peace>, citace 24. 3. 2013.

V červnu 1975 byla obnovena plavba v Suezském průplavu. Kissinger započal další kolo tzv. kyvadlové diplomacie, avšak ta v dubnu ztroskotala na izraelské nesmlouvavosti. Nakonec byla druhá dohoda o odpoutání vojsk odsouhlasena v září 1975 a podepsána byla jako Sinaj 2 4. září 1975.¹⁹ Egypt se zavázal, že proti Izraeli nepodnikne žádné vojenské akce, Suezský průplav a Akabský záliv otevře pro izraelské nákladní lodi, v průsmycích Mitla a Džiddí zřídí stanoviště pro elektronické pozorování. Egypt díky tomu měl získat zpět 5 % území Sinajského poloostrova a dalších 7 % měla tvořit nárazníková oblast. Důsledkem Sádátova jednání bylo zhoršení vztahů s ostatními arabskými zeměmi (Gombár 2009: 632, Hopwood 1993: 108).

¹⁹ Viz mapa č. 3.

4 POVÁLEČNÉ ZMĚNY

4.1 Hospodářská liberalizace Egypta

Po válce se Sádát rozhodl pro ekonomickou liberalizaci, která je známá pod názvem infitáh (politika otevřených dveří, open-door policy). Znamenalo to přechod od socialistické orientace hospodářství na tržní hospodářství. Sádát předložil Lidovému shromáždění 4. dubna 1974 Říjnový dokument (Waraqat október), který měl nahradit násirovský politický program. Mezi hlavní body reformu patřila liberalizace, podpora domácích podnikatelů, ale hlavně otevření Egypta zahraničním investorům, kterým měla zajistit velká práva a záruky. Důležitou osobou byl Dr. ʿAbd al-Munʿim al-Qajsúní, který byl v letech 1971 – 1976 prezidentem Arabské mezinárodní banky a poté i ministrem hospodářství a financí (Gombár 2009: 634-635).

Násir se opíral o dělnickou třídu a vysokoškolsky vzdělané lidi, zato Sádát se od prvních dnů zaměřil na buržoazii, která rychle vytvořila třídu podnikatelů. Sádát věřil, že mír přispěje k tomu, aby se zahraniční investoři nebáli přijít do Egypta a mohl se stát pro ně stejným obchodním centrem jako Singapur, Taiwan a Jižní Korea (Marsot 2007: 159).

Výše inflace v Egyptě v roce 1974 činila 40% a stále stoupala. Po válce přišlo do Káhiry mnoho utečenců z měst kolem Suezského průplavu. Celkově se zvyšovala migrace z vesnic do velkých měst. Mezitím Sovětskému svazu se nelíbily vztahy, které byly nově navázány mezi Káhirou a Spojenými státy. Reakcí na to bylo odmítnutí změny ve splátkovém kalendáři u dluhu, který měl Egypt u Sovětského svazu. Sádát se ocitl v situaci, kdy musel pozvednout a nastartovat znovu chaotickou ekonomiku. Začal tím, že nechal vyčistit Suezský průplav od min a trosek, aby ho mohl otevřít a začít s obnovou průplavových měst (Sachar 1999: 615). Začátkem roku 1974 schválilo asi sto amerických firem financování modernizace zóny Suezského průplavu (Sachar 1999: 621). Suezský

průplav znamenal pro Egypt značný zdroj příjmů. Od roku 1967, kdy byl uzavřen, Egypt ztrácel 100 miliónů egyptských liber ročně (Hopwood 1993: 134).

9. července 1974 byl odhlasován Zákon o investicích pro arabský a zahraniční kapitál. Výsledkem bylo to, že v roce 1976 v Egyptě fungovalo 23 zahraničních bank, z toho 6 amerických. Přesto se situace nezlepšovala, narůstaly sociální rozdíly ve společnosti a zvyšoval se přírůstek obyvatelstva. V roce 1975 i 1976 docházelo ke stávkám, egyptské obyvatelstvo bylo nespokojeno (Gombár 2009: 635). Sociální protesty kulminovaly po zvýšení cen základních potravin. 18. ledna 1977, kdy vyšli lidé do ulic Káhiry, Alexandrie, Suezu i dalších egyptských měst. Tyto protestní akce skončily úspěchem, lidé dosáhli snížení cen a navrácení přídatků (Hopwood 1993: 109).

4.2 Politická liberalizace, nástup „říjnové elity“

Liberalizace probíhala také ve vnitřní politice. Za vlády prezidenta Násira vznikla tzv. „červencová elita“, která byla v roce 1974 nahrazena „říjnovou elitou“. Do určité míry došlo k politickému uvolnění, byli například propuštěni zbylí členové Muslimského bratrstva. Politický režim přesto zůstal autoritativní, v rukou prezidenta Sádáta.

Sádát přišel s myšlenkou vytvořit politické platformy v rámci Arabského socialistického svazu. Tyto platformy (minbar) měly sdružovat politické směry – pravici, levici a střed. Následně v roce 1976 vznikly tři platformy. První, pravicová platforma - Organizace socialistických liberálů sdružovala liberální inteligenci a průmyslové podnikatele. V jejím čele stál Mustafá Kámil Murád, bývalý Svobodný důstojník. Druhou, levicovou platformu představovala Organizace národně pokrokového unionistického bloku, ve které byli marxisté, násiristé, odboráři a levicová inteligence. Vedl je Chálid Muhí ad-Dín, předseda Egyptské mírové rady. Třetí platformu, tzv. střed tvořila vládní platforma Egyptská arabská

socialistická organizace zastupující část podnikatelů a zaměstnance státního aparátu. V čele byl premiér Mamdúh Sálím.

V září 1976 byl Anwar as-Sádát znovu zvolen prezidentem na šestileté období. 28. října se konaly parlamentní volby, do kterých kandidovaly zástupci všech tří platforem a nezávislí kandidáti. Kandidáty už nemusel schvalovat Arabský socialistický svaz. Vítězem ve volbách se stala Egyptská arabská socialistická organizace s 284 mandáty, pravice získala 12 mandátů, levice jen 2 mandáty. Nezávislí kandidáti obdrželi 48 mandátů a v Lidovém shromáždění plnili funkci opozice (Gombár 2009: 635-636).

Sádát vládl stejně jako Násir, a to s malou skupinou lidí kolem sebe, z nichž se vyvinula mocenská, klientelistická skupina. Rodinní příslušníci získali důležitá postavení ve státní správě, vybrané rodiny zastávaly významné posty jako například rodina Abáza, Butrus, Ghálí a Fachr ad-Dín. Tato skupina lidí byla označována jako tzv. „infitáhová buržoazie“ (Gombár 2009: 635-636, Marsot 2007: 166-167).

V červnu 1976 byl odhlasován zákon č. 10/1977 o politických stranách, který omezoval vznik politických stran. Nová strana nesměla být na náboženském a třídním základě a muselo ji podpořit nejméně 20 poslanců. V roce 1978 vznikla strana Nový Wafd, která byla konkurentem vládnoucí straně. Z obavy před narůstajícím vlivem této nové strany vládnoucí strana vydala nový zákon č. 33/1978, v němž zakázala ty strany, v nichž působily osoby politicky činné před rokem 1952²⁰ (Gombár 2009: 637).

V červenci 1978 vznikla Sádátova vlastní politická strana – Národně demokratická strana (National Democratic Party, NDP). Hlavním heslem jejího programu bylo „potravin pro každá ústa, dům pro každou rodinu, prosperita pro všechny“. V srpnu 1978 byl zcela zrušen Arabský

²⁰ Nový Wafd poté oznámil samorozpuštění.

socialistický svaz a tři platformy se staly sice stranami s novými názvy, ale stejnými programy a středová Arabská socialistická strana se sloučila s NDP. V roce 1978 vznikla další nová strana, Socialistická strana práce, která přebírala některé myšlenky Mladoegyptanů. V jejím čele stál Ibráhím Šukrí (Gombár 2009: 637).

4.3 Politické změny v Izraeli

Osmé parlamentní volby proběhly se zpožděním dvou měsíců kvůli válce. Konaly se až 31. prosince 1973. Labouristická aliance, která byla u moci od posledních voleb v roce 1969, získala 51 křesel, což bylo o 5 méně než v minulých volbách. Likud sjednocený v bloku pravicových stran získal 39 křesel.²¹ Od roku 1949 v Izraeli vždy vládla koalice vedená labouristy. Národní náboženská strana obdržela 10 křesel a spojila se s labouristy. Bylo tedy na Goldě Meirové, aby vytvořila vládu. Ustanovena byla až 10. března 1974, ovšem již po třech týdnech ve funkci tato vláda padla (Gilbert 2002: 454-456, Sachar 1999: 605-606).

Předběžná zpráva Agranatovy komise vydaná 1. dubna obsahovala doporučení k odvolání náčelníka generálního štábu Davida Elezara. Ten ale 2. dubna podal demisi. Golda Meirová byla sice zproštěna přímé osobní odpovědnosti, ale veřejnost ji kritizovala a obviňovala z neschopnosti uskutečnit kroky proti hrozbě války. Stejně kritice čelil i ministr obrany Moše Dajan. Komise ho ale očistila, podle jejich výsledků nebyl odpovědný za nedostatek branných sil, které měl pod svým velením. Reakcí na výsledky šetření komise byla vlna rozhořčení mezi lidmi, kteří žádali jeho odchod, a to dokonce i ze strany Práce se ozvaly hlasy požadující jeho rezignaci. V této době svolal Likud mimořádné zasedání Knesetu, které se mělo konat 11. dubna a na němž se mělo

²¹ V roce 1973 se vytvořil pravicový blok z pravicových a liberálních stran Gachal, Hnutí země Izraelské, Stát a Svobodný střed. Pod názvem Likud (Jednota). Založil ji Ariel Šaron a v čele stál Menachem Begin (Čejka 2011: 127-128).

hlasovat o důvěře vládě. Strana Práce byla rozpolcená, nebylo jisté, zda se dokážou spojit při hlasování o důvěře. Golda Meirová vyřešila situaci po svém, podala rezignaci, čímž její vláda padla. Moše Dajan také rezignoval. Hledání nástupce Goldy Meirové nebylo snadné, předpokládalo se, že ji v úřadu vystřídá Dajan nebo Allon. Dajan se stal z milovaného hrdiny neoblíbeným politikem a Allon měl zdravotní problémy. Novými kandidáty se stali Šimon Peres a Jicchak Rabin. Šimon Peres byl ministrem informací, Jicchak Rabin byl v minulosti náčelníkem štábu v Šestidenní válce, velvyslanec ve Washingtonu a ministr práce. 22. dubna volbu těsně vyhrál Rabin²² (Sachar 1999: 606-609).

4.4 Hospodářská politika Izraele

Válka silně zasáhla ekonomiku Izraele, vzrostly výdaje na obranu státu, vláda se více zadlužovala v zahraničí, rezervy cizí měny se zmenšovaly. Sovětské a francouzské dodávky zbraní Egyptu a Sýrii nutily Izrael zdvojnásobit svůj bezpečnostní rozpočet. Inlace stoupala. Jen za rok 1974 stouply ceny o 56%. Následkem toho se vláda rozhodla pro nejdrastičtější úsporné řešení od let 1949-1953. „*Ceny chleba se vyhouply o 80%, mléka a sýrů o 70%, vajec o 50%, umělého tuku o 100%*“ (Sachar 1999: 611). V roce 1975 zavedla vláda ještě další zvýšení daní. Izraelci tak v polovině roku 1975 platili průměrnou daň 65%, což byla jednoznačně nejvyšší daň na světě. Výsledkem tvrdé politiky kromě stávek byl i strmý pokles přistěhovalectví. Hospodářství zareagovalo na úsporná opatření a také byly v roce 1975 uzavřeny dvě mezinárodní smlouvy. Jedna s Evropským hospodářským společenstvím, která snižovala cla na průmyslové výrobky z Izraele. A druhá se Spojenými státy o hospodářské spolupráci. (Sachar 1999: 611, 621). Na veřejnosti se objevovaly korupční skandály, které vrhaly špatné světlo na stranu

²² Rabin byl první premiér Izraele, který se zde narodil, do úřadu vstoupil v jednapadesáti letech.

Práce. Korupce se týkala vysoce postavených osob, které často zpronevěřovaly státní prostředky. Např. ministr bytové výstavby Avraham Ofer spáchal sebevraždu kvůli finančním zpronevěrám. V březnu 1977 vyšlo najevo, že manželka premiéra má dvě utajovaná a nezákonná konta ve Spojených státech.²³ Následkem toho Rabin rezignoval na funkci šéfa vlády, tak i jako předseda strany Práce. Jeho nástupcem se stal Šimon Peres. Lidem se nelíbilo, že strana Práce ani tři a půl roku po ukončení války nebyla schopná pozvednout ekonomickou situaci státu. Izrael byl stále silně ekonomicky závislý na Spojených státech a vládu střídal jeden skandál za druhým. Volby 17. května 1977 znamenaly obrat v celé dosavadní éře Izraele. Levice poprvé ve volbách pohořela a pravice slavila svůj triumf. Strana Práce ztratila od posledních voleb 17 křesel. Likud si zvýšil své zastoupení o 4 křesla a Náboženská strana o 2. Moše Dajan překvapil svým obratem, přislíbil, že se přidá k pravicové vládě jako ministr zahraničí. Ariel Šaron se také připojil k nové vládě jako ministr zemědělství. Likud se spojil s Národní náboženskou stranou, stranou Agudat Jisra'el, Šaronova strana Šlomcion podpořila vládu dvěma mandáty a Moše Dajan jako nezávislý. 20. června započal Menachem Begin vládu pravicové koalice v čele s Likudem (Gilbert 2002: 467-469, Sachar 1999: 626-629).

²³ Pro Izraelce žijící mimo Izrael nebylo nezákonné pořídit si takový účet. Rabinovi si konta zřídili v době, kdy byl Rabin velvyslancem, ale od roku 1973, co žili zpět v Izraeli, byla tato konta nezákonná (Gilbert 2002: 467).

5 MÍROVÁ JEDNÁNÍ

5.1 Pozice Spojených států

Na počátku roku 1977 byl ve Spojených státech zvolen nový prezident – James Carter. Byl to demokratický politik a v pořadí 39. prezident Spojených států. Nastolil vlastní styl v zahraniční politice a zaměřil se na situaci na Blízkém východě, usiloval o mírová jednání mezi Egyptem a Izraelem.²⁴

V televizním rozhovoru na konci února 1977 Sádát prohlásil, že Arabové jsou připraveni na mír. Podle něj by mohl být rok 1977 rokem obratu v arabsko-izraelském konfliktu, ovšem jen za silného přispění Spojených států, bez kterých se obrat neuskuteční.²⁵

Carter se snažil jednat již s Rabinem, předložil mu svůj návrh, ovšem bez úspěchu. Když nastoupil Begin do úřadu, začal naznačovat Káhiře, že jeho vláda je ochotna zahájit jednání.²⁶ Jednání o míru s Egyptem se zdála dosažitelná, ale palestinská otázka naprosto rozdělovala Izrael a Cartera. Podle Cartera byla výstavba osad na Západním břehu nezákonná. Aby se Begin alespoň trochu vyhnul tlaku Spojených států, prohlásil, že budou přemýšlet o možnosti poskytnout volební právo Palestincům. Byl to ovšem jen tah, jak uklidnit situaci (Gilbert 2002: 470-471).

²⁴ <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/jimmycarter/>, citace 25. 3. 2013.

²⁵ <http://archive.jta.org/article/1977/02/28/2977904/sadat-says-arabs-are-ready-for-peace-warns-that-the-us-should-use-its-power-to-end-conflict>, citace 26. 3. 2013.

²⁶ Begin zastával přesvědčení stejně jako Rabin, že je důležitá co nejužší spolupráce se Spojenými státy a přijetí faktu, že Egypt jako největší a nejsilnější arabská země je klíčem k míru na Blízkém východě (Gilbert 2002: 471).

5.2 Tajná jednání

V srpnu 1977 se Begin vydal navštívit Rumunsko, které bylo jediným komunistickým státem udržujícím plné diplomatické styky s Izraelem. Rumunský prezident Nicolae Ceaušescu uspořádal tajné jednání se Saídem Merejem, který byl jedním z představitelů Národního shromáždění v Egyptě. Z jednání vzešel příslib územního řešení Sinaje a dokonce ochota jednat o určité formě samosprávy pro Západní břeh a Gazu. Merej přislíbil vyřídit toto poselství Sádátovi. Dajan zadal právnímu poradci ministerstva zahraničí Meirovi Rosennovi úkol zpracovat návrh mírové smlouvy mezi Izraelem a Egyptem. Měl obsahovat 46 bodů, které obsahovaly ty body, které Begin přislíbil v Rumunsku. Dokument byl zaslán do Spojených států, kde se setkal s pozitivní reakcí a byl přeposlán do Káhiry (Sachar 1999: 635-636).

V této době se izraelské výzvědné služby dozvěděly o chystaném libyjském útoku s cílem zavraždit Sádáta. Libyjský vůdce Muammar Qadáfí požadoval po Sádátovi, aby přerušil jednání se Spojenými státy a zařadil se opět do arabského bloku proti Izraeli. Premiér Begin se rozhodl předat informaci o chystaném spiknutí Egyptčanům. Zprostředkovatelem se měl stát marocký král Hasan, který měl s Izraelem dobré vztahy. Hasan domluvil tajné setkání v Casablance mezi ředitelem Mosadu generálem Jicchakem Hofim a náčelníkem egyptské rozvědky generálem Kamálem Hasanem Alím. Na základě předaných informací byli zatčeni pachatelé, kteří vraždu připravovali, a měsíc nato provedl Egypt útok proti hlavní vojenské základně Libye u egyptských hranic. Sádát byl velice překvapen izraelskou pomocí a samozřejmě i vděčný za informaci, která mu možná zachránila život. Následovaly tajné návštěvy Dajana v Maroku, jednal nejdříve s králem Hasanem, poté 16. září 1977 s Hasanem al-Tohámím – egyptským náměstkem předsedy vlády. Dajan byl obeznámen se Sádátovo ochotou vyjednávat s Izraelem. Jednalo se o vrácení celého Sinajského poloostrova a vyřešení palestinské otázky. Izrael byl ochoten předat Sinajský poloostrov zpět Egyptu ovšem s výjimkou svých leteckých

základen u Akabského zálivu. Izrael za to požadoval uzavření míru a normalizaci vztahů s Egyptem (Sachar 1999: 636-638).

Spojené státy nebyly informovány o jednáních pod patronací Maroka. Carter se snažil obnovit jednání na Ženevské konferenci, na čemž neměl Sádát ani Begin zájem. Sádát se vypravil na konci října na návštěvu do Rumunska a odtud hned do Íránu. Tady se rozhodl, že překročí bariéru a osobně navštíví Jeruzalém. 9. listopadu oznámil své rozhodnutí odjet do Jeruzaléma a jednat zde osobně s Izraelem. Reakce byla různorodá, arabské země Sádátovu iniciativu rozhořčeně odmítly, jen Súdán, Maroko a Omán jeho rozhodnutí podporovaly. Egyptský ministr zahraničí Ismá'íl Fahmí na protest rezignoval na svou funkci. Sýrie dokonce vyhlásila den národního smutku. Carter i Begin byli ohromeni. Sádátovi bylo oficiálně předáno pozvání přes americké velvyslanectví v Jeruzalémě na americké velvyslanectví v Káhiře. Egyptský prezident přijal, že 20. listopadu promluví před Knesetem (Gilbert 2002: 472, Gombár 2009: 633, Sachar 1999: 638-639). Sádát před egyptským parlamentem prohlásil: *„Chci jít třeba až na konec světa kvůli míru“* (Gilbert 2002: 476). Izraelská zpravodajská služba byla po selhání před válkou opět postavena před otázkou, proč nepředpověděla Sádátovu mírovou iniciativu? Podle analýz si mohl zvolit egyptský prezident ze dvou možností, mír nebo válku. Předpokládalo se, že zvolí válku, a to i přesto, že na ni nebyl připraven. Podle Alufa Haravena, vysoce postaveného představitele zpravodajské služby i Mossadu, bylo těžké doufat v mír: *„Třicetiletý konflikt, jenž předcházel Sádátově návštěvě, naše myšlenkové pochody natolik zdeformoval, že mnozí z nás viděli jen dvě možnosti: válečné soužití nebo válku“* (Morris 2001: 343-344).

5.3 Sádátova návštěva Jeruzaléma

19. listopadu 1977 odletěl Sádát do Jeruzaléma na historicky první návštěvu. Bylo to také vůbec poprvé, kdy egyptský prezident jednal s nejvyššími představiteli Izraelského státu. Na letišti ho uvítal prezident

Efraim Katzir, premiér Menachem Begin a další vysocí představitelé Izraele. Za zvuku 21 dělostřeleckých salv šel Sádát po červeném koberci a milióny diváků ho při tom sledovalo v televizi (Brož 2005 341). Sádát byl ubytován v hotelu Krále Davida. Druhý den navštívil památník holocaustu Jad Vašem²⁷ a pomodlil se v mešitě Al-Aqsá. V ulicích byl vítán egyptskými praporky, s jásotem, kterého se nikomu ještě nedostalo. Byl to psychologický a historický průlom (Sachar 1999: 639). V Knesetu byl taktéž uvítán s ovacemi a ve svém čtyřicetiminutovém projevu zdůraznil, že Izrael musí vyklidit všechna okupovaná území. Podle něj byla jádrem konfliktu na Blízkém východě palestinská otázka a bez jejího vyřešení nemůže být ani trvalý mír. Trefně také poznamenal, že Spojené státy, velký spojenec Izraele, jim také připisují nárok na jejich legitimní práva.²⁸ Nepřijel, aby uzavřel separátní mír mezi oběma zeměmi, ale aby zahájil jednání mezi Izraelem a všemi jeho arabskými sousedy. Ve svém projevu pronesl: *„Ve vsí upřímnosti vám pravím, že vás vítáme mezi námi v plné bezpečnosti a jistotě...Prohlašuji tváří v tvář celému světu, že chceme s vámi žít v trvalém míru, spočívajícím na spravedlnosti.“* Téhož dne večer měl Begin se Sádátem soukromý rozhovor, ve kterém se shodli na dvou věcech, válka jako řešení sporů byla zavržena a Sinaj bude znovu pod egyptskou suverenitou. 21. listopadu odletěl egyptský prezident zpět domů (Sachar 1999: 639).

Sádátův tiskový mluvčí, který byl společně se Sádátem v Jeruzalémě, popsal svoje dojmy jako neuvěřitelné a fantastické. Stejně pocity sdílela celá egyptská delegace, která byla mile překvapena z izraelské přátelskosti a vřelého přijetí.²⁹

²⁷ Viz obrázek č. 1.

²⁸ <http://archive.jta.org/article/1977/11/21/2978164/the-topic-was-peace>, citace 26. 3. 2013.

²⁹ <http://archive.jta.org/article/1977/11/21/2978170/sadats-press-secretary-foresees-israeli-journalists-visiting-cairo>, citace 26. 3. 2013.

Spojené státy byly stále v úžasu ze Sádátovy návštěvy. Obávaly se ale, aby se Izrael a Egypt nedohodly na úkor amerických zájmů. Proto americký ministr zahraničí Cyrus Vance odjel do Káhiry a Jeruzaléma, aby se ujistil, že obě strany počítají s americkou patronací (Gilbert 2002: 478).

5.4 Stagnace jednání

Sádát se snažil po své návštěvě uspořádat setkání mezi všemi arabskými zeměmi, Izraelem, Sovětským svazem a Spojenými státy. Poslal pozvání na setkání v Ženevě. Ovšem arabské vlády, OOP a Sověti pozvání nepřijali. Místo toho se setkali v Tripolisu (Sachar 1999: 640). Libye podnítila vznik Fronty pevného postoje, kterou tvořili představitelé Libye, Alžírsko, Sýrie, jižního Jemenu a Organizace pro osvobození Palestiny. Jejich společným stanoviskem bylo, že Sádát zradil arabský národ (Gombár 2009: 633).

Na začátku prosince 1977 se opět konala tajná schůzka v Maroku. Dajan zde předal Tohámu podrobný návrh na uspořádání na Sinaji. Podle dokumentu měl Sinaj přejít pod egyptskou suverenitu a izraelské osady měly být pod správou Spojených národů. Tohámi byl návrhem zklamán a prohlásil, že Sinajská dohoda nemůže být vyřešena bez paralelního vyřešení palestinské otázky. 25. prosince 1977 přijel Begin na pozvání Sádáta do Izmajlie ležící na západním břehu Suezského průplavu. Sádát odmítl sinajský návrh s tím, že se Izrael musí stáhnout ze všech okupovaných území a uznat palestinskou autonomii. Na cestě řekl Dajan Beginovi: „*Podívej se, ani jedna izraelská vlajka. Dokonce ani transparent na uvítanou*“ (Gilbert 2002: 478). Poté jednání pokračovala ve dvou týmech – vojenském a politickém. Vojenský tým Egyptanů a Izraelců jednal v Káhiře, politický paralelně v Jeruzalémě. Sádát ovšem nechtěl ustoupit v otázce izraelských základů na Sinaji. Během ledna 1978 ustalo jednání egyptsko – izraelského vojenského výboru. Jednání se ocitlo ve slepé uličce, Sádát dokonce vyhrožoval odstoupením z mírových

jednání (Sachar 1999: 641). V únoru 1978 se sešel v Salzburgu Šimon Peres a egyptský prezident Sádát, na dvouhodinovém jednání, poté Sádát novinářům řekl, že je odhodlán pokračovat v mírových jednáních, ale kdy budou obnovena nesdělil. Peres prohlásil, že v egyptském jednání pozoroval nové malé ústupky, ale že ještě existuje mnoho překážek, než bude dosaženo míru.³⁰ V březnu 1978 napsala skupina 348 záložních armádních důstojníků otevřený dopis Beginovi, kde ho vyzvali k uzavření dohody s Egyptem výměnou za mír. Tento dopis se stal prvním prohlášením nepolitické organizace Šalom achšav (Peace now). Podporovali vládu, aby pokračovala v mírových jednáních. Jen prostřednictvím míru může podle nich Izrael dosáhnout skutečné bezpečnosti. Dodnes tato organizace pracuje, monitoruje hlavně židovské osady.³¹ V červnu 1978 došlo konečně k dalšímu jednání. Na jihu Anglie se sešli zástupci Izraele – v čele s Moše Dajnem, Egypta – pod vedením ministra zahraničí Mohameda Ibrahína a Spojených států – zastoupených Cyrusem Vancem, ministrem zahraničí. Výsledkem však byl stálý požadavek Egypta, aby palestinská otázka byla integrální součástí mírové dohody (Sachar 1999: 641).

5.5 Camp David

Americký tým během léta 1978 připravil několik návrhů pro Sinaj a Palestinu, avšak izraelská vláda na žádný neodpověděla. Spojené státy se stále snažily přimět obě strany, aby zasedly k jednacímu stolu. 5. září 1978 přijeli prezident Sádát a premiér Begin spolu se svými týmy do Marylandu ve Spojených státech.³² Schůzka byla pečlivě připravená, účastníci byli požádáni, aby se dostavili ve sportovním oděvu, mělo to

³⁰ <http://archive.jta.org/article/1978/02/13/2980425/peres-sadat-in-twohour-meeting>, citace 4. 4. 2013.

³¹ <http://www.peacenow.org/pages/history.html>, citace 4. 4. 2013.

³² Viz obrázek č. 2.

navodit pocit neformálnosti. Setkání proběhlo v Camp Davidu, prezidentském letním sídle. Carter se ujal role prostředníka. Za izraelskou delegaci přijel i ministr obrany Ecera Weizman a ministr zahraničí Moše Dajan. Sádáta doprovodil jeho nejbližší poradce dr. Osama al-Baz, který pročetl a třídil jednotlivé návrhy. Sádát přijel na jednání s vizí, že uzavře všeobecný mír i za ostatní arabské sousedy. Jednání probíhala intenzivně až do dosažení dohody 17. září. Carter varoval Izrael, že pokud by nastala válka kvůli okupaci Sinaje, Spojené státy by Izraeli nepomohly. Weizman, Dajan i Carter se začali orientovat na dvě hlavní dohody. Jedna měla řešit mír mezi Egyptem a Izraelem a druhá dalekosáhlou úpravu palestinské otázky. Sádát byl už unaven jednáním, které nevedlo k žádnému výsledku. Předložil poslední návrh Izraeli, v němž slíbil, že pokud Izrael vyklidí Sinaj včetně leteckých základen a sídlišť, navážou diplomatické styky už devět měsíců po uzavření mírové dohody. V tomto návrhu Sádát poprvé nezmínil Palestince. Carter otevřeně naznačil Beginovi, že pokud nebude dohoda uzavřena do druhého dne, jednání v Camp Davidu budou ukončena a vina za neúspěch jednání bude přenesena na Izrael. Za vyklizení leteckých základen bylo Beginovi přislíbeno, že Spojené státy vybudují v Negevské poušti dvě vojenské letecké základny. Dajan, Weizman, dokonce i telefonicky Šaron naléhali na Beginu, aby dohodu přijal. 17. září tak byly podepsány dvě dohody – „Rámec pro mír na Blízkém východě“ a „Rámec pro uzavření mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem“. Následující den se na zasedání Kongresu naskytla historická podívaná, jak se Sádát s Beginem objímali před zraky kamer (Gilbert 2002: 480-481, Sachar 1999: 641-644).

Smlouvy byly podepsány prezidentem Sádátem, premiérem Beginem a prezidentem Carterem. Stálo tam: *„Mír vyžaduje respektování suverenity, územní integrity a politické nezávislosti všech států v oblasti i jejich právo žít v míru uvnitř zajištěných a uznaných hranic bez ohrožování či použití násilí“* (Krupp 1999: 154).

V dohodách byl obsažen předpoklad, že budou následovat další obdobné mírové smlouvy mezi Izraelem a dalšími jeho arabskými sousedy. Avšak v tu dobu Sýrie, Libanon ani Jordánsko nenaznačily podobný záměr. Izrael souhlasil s vyklizením všech svých osad na Sinaji. Dajan byl dotázán jedním Američanem, proč byl vlastně vybudován Jamit, největší izraelská osada na Sinaji. Dajan mu na to odpověděl: „*Nikdy jsme si nemysleli, že by Egypťané uzavřeli mír. Nyní, když uzavíráme mír, musíme se ho vzdát*“ (Gilbert 2002: 481).

5.5.1 Rámec pro mír na Blízkém východě

Preambule obsahuje směr, kterým má být vedeno hledání míru na Blízkém východě. Jako například, že základ pro budoucí dohodu mezi Izraelem a jeho sousedy má sloužit plnění rezoluce č. 242³³ a 338 Rady bezpečnosti ve všech bodech. Mír vyžaduje respektování svrchovanosti, územní celistvosti a politické nezávislosti každého státu v oblasti a právo jeho obyvatel žít v míru. Zmiňuje také historickou návštěvu Sádáta v Jeruzalémě, mírová jednání mezi oběma stranami, která poskytla příležitost k uzavření míru a neměla by být ztracena ve jménu dalších generací, které by mohly žít bez války - v míru.

Egypt, Izrael, Jordánsko a zástupci palestinského lidu by se měli účastnit jednání o palestinské otázce, aby mohlo být dosaženo řešení ve všech aspektech. Pro jednání o Západním břehu a Gaze byl sepsán třístupňový rámec. Egypt a Izrael se dohodly na přechodných opatřeních, která by neměla trvat více než pět let. Obyvatelé Západního břehu a Gazy si zvolí samosprávný orgán a poté bude zrušena izraelská vojenská

³³ Rezoluce č. 242 přijatá 22. listopadu 1967 byla zásadní v řešení arabsko – izraelského konfliktu, stala se totiž základem všech pozdějších mírových aktivit na Blízkém východě. Palestinci nebyla přijata, nelíbilo se jim, že jsou v rezoluci bráni pouze jako problém uprchlíků. Izrael rezoluci přijal a Egypt ji byl ochoten uznat za předpokladu, že Izrael vyklidí všechna obsazená území, ale uznat židovský stát, jak rezoluce vyzývala, Egypt ochoten nebyl (Krupp 1999: 145).

i civilní správa. Jordánsko bude přizváno k projednávání podmínek tohoto rámce. Egypt, Izrael a Jordánsko se dohodnou na podmínkách, které stanoví povinnosti a pravomoci samosprávného orgánu. Dohoda také bude zahrnovat bezpečnostní složky, které zajistí vnější i vnitřní bezpečnost. Bude zřízena místní policie a bude moci zahrnovat i Jordánce. Izraelci budou staženi do bezpečnostních zón a budou hlídat hranice. Jakmile začne fungovat samosprávný orgán, započne přechodné pětileté období. Poté se co nejdříve, nejdéle však za tři roky, zahájí jednání o konečném statusu Západního břehu a Gazy a jejich vztahu se sousedy. Izrael a Jordánsko uzavřou mírovou smlouvu do konce přechodného období. Za účelem dosažení těchto dohod vzniknou dva oddělené, ale související výbory. Jeden bude mít na starost status Západního břehu a Gazy a druhý mírovou smlouvu mezi Izraelem a Jordánskem. Výsledek jednání musí také uznat legitimní právo Palestinců a jejich oprávněné požadavky. Egypt, Izrael a další zúčastněné strany budou spolupracovat na rychlém, spravedlivém a trvalém řešení uprchlického problému.

Egypt a Izrael se v této dohodě zavazují nepoužít síly v případném sporu, ale mírových prostředků v souladu s článkem 33 Charty OSN. Ostatní strany jsou vyzývány k vyjednávání a uzavírání podobných smluv s cílem dosáhnout komplexního míru na Blízkém východě.

Dohoda obsahuje kromě částí Západní břeh a Gaza, Egypt – Izrael ještě část Přidružené zásady. Ta obsahuje doporučení na plné uznání, zrušení hospodářského bojkotu a zaručení práv všem občanům. Tím by se měli řídit izraelští sousedi – Egypt, Jordánsko, Sýrie a Libanon a zahrnout toto doporučení do mírových smluv s Izraelem. Rada

bezpečnosti OSN bude požádána, aby podpořila tyto mírové smlouvy a zajistila, aby ustanovení nebyla porušována.³⁴

5.5.2 Rámec pro uzavření mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem

V dohodě bylo uvedeno, že do tří měsíců od uzavření této dohody bude podepsána mírová smlouva. Ta bude uskutečňována dva až tři roky od podpisu. Všechny body rezoluce č. 242 budou obsaženy v této mírové smlouvě. Dohodnuty byly následující body:

1. Plná suverenita Egypta do mezinárodně uznávané hranice mezi Egyptem a mandátem Palestina.
2. Stáhnutí izraelských ozbrojených sil ze Sinaje.
3. Využití letišť zanechaných Izraelci v blízkosti al-Arish, Rafah, Ras en-Naqb a Sharm el-Sheikh pouze pro civilní účely, včetně možného komerčního využití.
4. Volný průplav pro izraelské lodě Suezským zálivem a průplavem podle Konstantinopolské smlouvy z roku 1888, která deklarovala svobodný průjezd lodím všech zemí. Tiranská úžina a Akabský záliv mají patřit mezi oblast mezinárodních vod a mají být otevřeny všem zemím.
5. Výstavba dálnice mezi Sinajem a Jordánskem v blízkosti Ejlatu.
6. Rozmístění vojenských sil.

Rozmístění sil bylo v dohodě řešeno následovně: Egypt nebude mít víc než jednu divizi přibližně 50 km východně od Suezského průplavu.

34

Západně od mezinárodní hranice a Akabského zálivu bude jen civilní policie a síly OSN. 3 km na východ od mezinárodní hranice budou rozmístěny izraelské vojenské síly, avšak maximálně čtyři prapory a pozorovatelé OSN. A ještě hraniční hlídky, které mají doplnit výše uvedené síly. Přesné vymezení oblastí, které budou následovně spravovány, má být ještě upřesněno v průběhu mírových jednání. Jednotky OSN budou rozmístěny podél Středozemního moře u mezinárodních hranic a v Sharm al-Sheikhu na zajištění svobodného proplutí Tiranskou úžinou. Po podepsání mírové smlouvy a dosažení všech fází izraelského stahování budou normalizovány vztahy a navážou se diplomatické, ekonomické a kulturní styky. Bude zrušen ekonomický bojkot a navázán volný pohyb lidí a zboží. Mezi třemi a devíti měsíci od podepsání mírové smlouvy se Izrael stáhne ze Sinaje podle dohod.³⁵

5.5.3 Sporné body dohod

Další podrobnosti, které nechtěli zahrnout do mírových dohod, proběhly výměnou dopisů. Od Cartera jsou všechny dopisy datovány k 22. září 1978 a ostatní k 17. září 1978. Takto byla řešena například otázka Jeruzaléma. Begin v dopise prohlašoval, že Jeruzalém je nedělitelným, hlavním městem Izraele. Sádátův dopis zase obsahoval prohlášení, že Jeruzalém je nedělitelnou součástí Západního břehu a tím pádem by měl být pod arabskou svrchovaností. Do města měl být umožněn vstup všem bez rozdílu, aby mohli ke svým svatým místům. Sádát v dopisech trval na izraelské evakuaci osadníků podle rámce, je to předpoklad pro uzavření mírových smluv ze strany Egypta.³⁶

³⁵

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace%20Process/Guide%20to%20the%20Peace%20Process/Camp%20David%20Accords>, citace 8. 4. 2013.

³⁶

<http://www.mfa.gov.il/mfa/peace%20process/guide%20to%20the%20peace%20process/camp%20david%20accords%20-%20annex%20-amp%20letters>, citace 9. 4. 2013.

V polovině října 1978 se opět sešly delegace na dojednání zbývajících podrobností, jak se zavázali v dohodách. Jednání ve Washingtonu se účastnil kromě egyptské a izraelské delegace opět také americký ministr zahraničí Vance. Nastal však problém, který se týkal židovských sídlišť na Západním břehu. Zastavení výstavby mělo být podle Beginova po dobu vyhotovení mírové smlouvy. Carter byl přesvědčen, že výstavba bude zastavena, než si Palestinci zvolí svoji samosprávnou radu. Na začátku listopadu Egypt náhle požadoval přesné naplánování palestinské autonomie ještě před uzavřením mírových dohod a příslib navázání plných diplomatických vztahů měsíc po ustavení palestinské autonomie. Tento požadavek nebyl izraelskou stranou přijat (Sachar 1999: 644-645).

5.5.4 Arabská reakce na mírové dohody

Dohody z Camp Davidu vzbudily v arabském světě rozčarování a rozhořčení. Nejvíce pobuřující byly Sádátovy jasné pragmatické kroky pro vlastní dobro. Sádát se snažil všechny přesvědčit, že mu není lhostejný osud Palestinců a dohody neuzavírá jen ve vlastní prospěch, a že dohoda také deklaruje sjednání smluv mezi Izraelem a ostatními arabskými sousedy. Ve smlouvách ale nebyl vůbec zmíněn osud Jeruzaléma, Golanských výšin nebo Organizace pro osvobození Palestiny. V září 1978 se konalo setkání Fronty pevného postoje, kde bylo navrženo, aby bylo sídlo Ligy arabských států přesunuto z Káhiry a aby byly dokonce přerušeny diplomatické styky s Egyptem. Na arabské konferenci v Bagdádu v říjnu 1978 se tak doopravdy stalo - byly přerušeny jak politické, tak hospodářské, obchodní i kulturní styky s Egyptem. Sídlo Ligy arabských států bylo nakonec přestěhováno do Tuniska. Egypt byl sankcionován za své dohody, a to znamenalo jeho izolování od ostatních arabských států. V roce 1979, po podepsání smluv, byl Egypt definitivně z Ligy arabských států vyloučen (Gombár 2009: 634). Premiér Libanonu

Šafík Vazzan jednou prohlásil, že Camp David je Sádátovým hrobem (Brož 2005: 342).

5.5.5 Izraelská reakce na mírové dohody

Následky dohod z Camp Davidu byly znatelné přímo ve straně Likud, někteří její členové nemohli pochopit, jak mohl Begin souhlasit se zrušením osad na Sinaji. I když nemusel, vyhlásil Begin hlasování o dohodách v Knesetu. Proběhlo 27. září 1978 a zajímavostí je, že většinu Beginovi zajistily hlasy poslanců strany Práce.³⁷ Důsledky vyklizení izraelských osad zasáhly mnoho židovských obyvatel. V rafském klínu na severu Sinaje žily v jedenácti osadách dva tisíce obyvatel. Další vyklizené osady měly být u Akabského zálivu, kde žilo osm set Židů. Na protest proti vládním rozhodnutím Beginova se spojily některé pravicové strany v nacionalistickou stranu s názvem Oživení (Techija). Jejich cílem bylo zrušení dohod z Camp Davidu (Gilbert 2002: 482-483).

5.5.6 Udělení Nobelových cen

V prosinci 1978 pronesl předseda norského Nobelova výboru slavnostní řeč, v níž vyzdvihl význam toho okamžiku – okamžiku udílení Nobelových cen za mír státníkům z Blízkého východu, z nepřátelených zemí, kteří dokázali sednout k jednacímu stolu a přinesli naději na mír pro oba národy. Mír byl opět uzavřen přibližně po třech tisících letech, a to díky dohodám z Camp Davidu. Především mír byl uzavřen mezi králem Šalamounem s egyptským faraónem, poslední mezi prezidentem Anwarem as-Sádát s ministerským předsedou Menachenem Beginem.³⁸

³⁷ Osmdesát čtyři hlasů bylo pro, devatenáct proti a sedmnáct poslanců se zdrželo hlasování.

³⁸ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1978/press.html, citace 15. 4. 2013.

5.6 Uzavření mírové smlouvy

Závěrečná jednání se uskutečnila během Carterovi návštěvy Káhiry a Jeruzaléma mezi 7. – 11. březnem 1979. Nejprve přiletěl do Egypta, kde jednání se Sádátem proběhla výborně. Avšak v Jeruzalémě na příjezd prezidenta Spojených států lidé reagovali negativně. Izrael musel kvůli dohodám hodně obětovat. I vláda chtěla po Carterovi další záruky, kromě slíbených leteckých základen v Negevu. Spojené státy nakonec přislíbily Izraeli zhruba tři milióny ročně ekonomické a vojenské podpory. Izraeli byl také zaručen nákup ropy ze Sinajských ropných polí, která během šesti let své působnosti rozšířil. Spojené státy by tak Izraeli zajistily ropu, pokud by ji nemohl získat z jiných zdrojů. Když Carter získal Beginův souhlas, okamžitě odletěl zpět do Káhiry a přímo na letišti se dohodl se Sádátem, který i přes výhrady svých poradců souhlasil a bylo dosaženo historické mírové dohody. Z jeruzalémsko – káhirských jednání prostřednictvím amerického prezidenta vzešly dvě upravené smlouvy, jeden dodatek, tři doplňky, upřesnění a šest dopisů. Begin projevil dobrou vůli v případě stažení ze Sinaje, izraelská armáda se na dočasnou linii měla stáhnout během dvou měsíců, což bylo o sedm měsíců dříve, než bylo původně dohodnuto. Egyptu bylo umožněno v případě izraelského napadení jiné arabské země, aby se mohl zúčastnit regionální obrany. Co se týká otázky Západního břehu a Gazy, bylo dohodnuto jednání o palestinské autonomii měsíc po ratifikaci mírových smluv. Ovšem nejednalo se o formální závazek. O Jeruzalémě se v mírové smlouvě nehovořilo. Knesetem prošla smlouva hlasy 95 ku 18. Dne 26. března 1979 se slavnostně pod mírovou smlouvu podepsali Sádát, Begin a Carter.³⁹ Ceremonie proběhla ve Washingtonu na trávníku před Bílým domem (Gilbert 2002: 484, Sachar 1999: 645-648). Ve svém improvizovaném projevu Begin prohlásil, že tento den je třetím nejvýznamnějším v jeho životě. „*Ten první nastal – když byla vyhlášena*

³⁹ Viz obrázek č. 3.

nezávislost Izraele, druhý – když se z Jeruzaléma opět stalo jedno město a třetí – to je právě dnes“ (Brož 2005: 341).

5.7 Situace po uzavření smluv

Begin se vypravil týden po podepsání smluv na první oficiální návštěvu Egypta, nebyl však bouřlivě vítán jako Sádát, když se objevil před sedmnácti měsíci v Jeruzalémě. Ovšem při návštěvě synagogy Š'arej Šamajim ho přivítali členové káhirske židovské obce se slzami v očích. Další přátelské setkání proběhlo v květnu 1979, když se sešli váleční veteráni obou zemí společně se státníky. Sádát pronesl: *„Premiér Begin a já jsme se rozhodli dát maximální důraz na hnutí pro mír a pokračovat spolu ve společném úsilí k ukončení utrpení zemí v této oblasti...Vaše oběti nebudou promarněny“ (Sachar 1999: 648).*

V dubnu 1979 proplula první izraelská loď Suezským průplavem. Egypt s Izraelem navázal diplomatické vztahy, jak bylo dojednáno, a v únoru 1980 byla v Káhiře otevřena izraelská ambasáda. Egypt se také s Izraelem dohodl a prodával Izraeli ropu za cenu, jakou určoval OPEC. Egypt díky mírovým snahám získal značnou podporu od Spojených států, jednak vojenskou pomoc přibližně 1, 3 miliard amerických dolarů za rok, tak i americké vojenské vybavení a techniku (Gombár 2009: 633-634).

V roce 1980 bylo založeno 38 nových osad, naprostá většina z nich v Gaze nebo na Západním břehu,⁴⁰ tzn. za Zelenou linii – do roku 1967 byla tato linie státní hranicí, avšak od šestidenní války zde probíhala osadnická výstavba (Gilbert 2002: 485). Na Sinajském poloostrově byly také od roku 1967 zakládány izraelské osady, které byly podle smluv do roku 1982 vystěhovány a území navraceno Egyptu.⁴¹ Oficiálně zde bylo 18 osad a žilo přibližně 7000 Izraelců. Vykližením Sinaje opustili Izraelci

⁴⁰ Výstavba na Západním břehu – přehled viz mapa č. 5.

⁴¹ Fáze izraelského stahování viz mapa č. 4.

přes 170 vojenských zařízení a také ropné pole Alma, které Izrael objevil a vybudoval. Obyvatelé osady Jamit se nechtěli smířit s tím, že mají odejít ze svých domovů a tak se zabarikádovali a odmítali odejít. Nakonec bylo těchto zhruba 3000 osadníků násilně odvedeno a osada zbourána. Od 26. dubna 1982 spadá Sinajský poloostrov pod egyptskou suverenitou.⁴²

V červenci 1980 Kneset schválil Základní zákon o Jeruzalémě, stálo v něm, že Jeruzalém nesmí být nikdy rozdělen a bude sídlem všech státních institucí. V tuto dobu probíhaly rozhovory o palestinské autonomii, jak stálo ve smlouvě, avšak žádného výsledku nedosáhly (Gilbert 2002: 485-486).

6. října 1981 probíhala vojenská přehlídka u příležitosti osmého výročí překročení Suezského průplavu. Válka z roku 1973 je slavena v Egyptě jako arabské vítězství. Malá skupinka islámských fundamentalistů vydávajících se za vojáky vrhla se střelbou a granáty k tribuně a zabila prezidenta Sádáta a dalších 7 osob, 30 jich bylo raněno. Útok měla na svědomí organizace Svatá válka (al-Džihád). Od roku 1977 ji vedl Muhammad °Abd as-Salám Faradž. Hlavním cílem byla svatá válka proti režimu, zabití vládců, kteří spolupracují s imperialisty a odstranění sekulárních zákonů. Organizace Svaté války si ustanovila konsultativní radu, v jejímž čele stanul slepý duchovní vůdce Šajch °Umar °Abd ar-Rahmán. Ten počátkem roku 1982 vydal fatwu, že Sádát je nevěřící a zasluhuje smrt. Útok na Sádáta naplánoval plukovník °Abbúd °Abd al-Latíf az-Zumur s poručíkem Chálidem al-Islámbúlím. Po útoku Islámbúlí zvolal: „Zabil jsem faraóna.“(Gombár 2009: 640-641). Rádio Damašek prohlásilo: „Zrádce je mrtev!“ Pohřeb proběhl bez lidu a armády. Do

42

Káhiry se ale sjeli státníci ze západu a z Izraele přicestoval Begin vyjádřit úctu svému partnerovi v míru (Sachar 1999: 663).⁴³

⁴³ Faradž a Islámbúf byli odsouzeni k trestu smrti (Mendel1994: 168).

6 ZÁVĚR

Uzavření mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem předcházela dlouhá cesta. Po zvolení Anwara as-Sádáta do prezidentského úřadu se zdálo, že se odklonil od předešlé politiky a zvolil smířlivější stanovisko ke státu Izrael. Opak byl ale pravdou, následoval nečekaný útok a válka. Jejím důsledkem byl především větší vliv Spojených států na situaci na Blízkém východě. Egypt i Izrael se potýkaly se stále horší ekonomickou situací a Spojené státy jim nabídly vojenskou i ekonomickou pomoc výměnou za mír. Především díky americkému poradci pro bezpečnost Henry Kissingerovi se nastartoval mírový proces. Prezident Sádát projevil pragmatičnost a namísto zdlouhavých jednání zvolil přímé jednání s Izraelem. V listopadu 1977 ohromil celý svět, když promluvil v izraelském Knesetu. Následovalo uzavření dvou dohod v Camp Davidu v září 1978. První dohoda s názvem Rámec pro mír na Blízkém východě řešila otázku palestinské autonomie a navázání diplomatických vztahů Izraele s ostatními arabskými sousedy. Nebyl však zmíněn osud Jeruzaléma. Uzavření míru s Izraelem nebylo pro některé arabské státy možné z několika důvodů. Například Rámec pro mír se opíral o rezoluci OSN č. 242, kterou někteří nepřijali. Problematika palestinských uprchlíků byla zmíněna, avšak nebylo navrženo žádné řešení. Druhá dohoda nazvaná Rámec pro uzavření mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem dojednávala uzavření mírové smlouvy mezi Egyptem a Izraelem a postupné předání Sinajského poloostrova zpět pod egyptskou svrchovanost. Rámec pro uzavření mírové smlouvy vedl k uzavření mírové smlouvy dne 26. března 1979 a vyklizení Sinaje do roku 1982.⁴⁴ Sádát se ale sinajské suverenity nedožil, protože na něj byl 6. října 1981 spáchán atentát. Jeho nástupcem se stal Muhammad Husní Mubárak,

⁴⁴ Izrael se sice podle dohody stáhl ze Sinaje, ponechal si ale kontrolu nad městem Taba. V roce 1986 tento spor začala řešit mezinárodní komise. Podle jejího rozhodnutí přešlo město Taba v roce 1988 pod egyptskou suverenitu http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_xx/1-118.pdf, citace 20. 4. 2013.

který pokračoval v egyptsko – izraelském usmíření a hlavně se za jeho vlády Egypt stal jedním z nejbližších spojenců Spojených států. Izrael sice podle svých slov obětoval Sinaj, ale tím víc se soustředil na budování nových osad na Západním břehu.

Uzavření mírové smlouvy bylo bezesporu významným okamžikem nejen pro Izrael, ale i pro Egypt. Jak jsem v jednotlivých kapitolách shrnula, uzavření dohod stálo na mnoha jedinečných faktorech, jako bylo například zvolení pravicové vlády v Izraeli. Značný podíl měly Spojené státy a pragmatičnost egyptského prezidenta. Je zajímavé sledovat promítnutí mírové smlouvy do dnešních dnů. Po pádu režimu Husního Mubáraka se objevují prohlášení, že by mohla být smlouva změněna nebo dokonce i zrušena.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AL-SAYYID MARSOT, Afaf Lutfi. *A history of Egypt: from the Arab conquest to the present*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. ISBN 978-0-521-87717-6.

BAREŠ, Ladislav, GOMBÁR, Eduard, VESELÝ, Rudolf. *Dějiny Egypta*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-971-3.

BROŽ, Ivan. *Arabsko-izraelské války 1948-1973*. Praha: Epoque, 2005. ISBN 80-86328-91-0.

ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, 2005. ISBN 80-903333-9-7.

DUSTAN, Simon. *Válka Jom Kippur 1973: Sinaj*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2378-5.

GILBERT, Martin. *Izrael: dějiny*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-740-9.

HERZOG, Chaim. *Arabsko-izraelské války: válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. Praha: NLN, Nakladatelství lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-954-6.

HOPWOOD, Derek. *Egypt: politics and society 1945-1990*. London: Routledge, 1993. ISBN 0-415-09432-1.

HOURANI, Habib. *Dějiny arabského světa: od 7. století po současnost*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-059-3.

JEŽOVÁ, Michaela, ed. a BURGROVÁ, Helena, ed. *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války*

do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 978-80-87474-45-7.

KRUPP, Michael. *Sionismus a Stát Izrael: historický nástin*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-265-9.

MENDEL, Miloš: 1994. *Islámská výzva: z dějin a současnosti politického islámu*. Atlantis: Brno. ISBN 80-7108-088-8.

MORRIS, Ian a MORRIS, Benny. *Mossad - Izraelské tajné války: dějiny izraelské tajné služby*. Brno: Jota, 2001. ISBN 80-7217-145-3.

SACHAR, Howard Morley. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Regia, 1999. ISBN 80-902484-4-6.

Elektronické zdroje

<http://archive.jta.org/>

<http://archiv.eretz.cz/>

<http://azcitaty.cz/>

<http://collections.yadvashem.org/photosarchive/en-us>

<http://www.mfa.gov.il/MFA/>

<http://mideastweb.org/>

<http://www.peacenow.org/>

http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1973/kissinger-bio.html

<http://sadat.umd.edu/>

<http://www.theisraelproject.org/site/c.ewJXKcOUJIIaG/b.7711637/k.BEA8/Home.htm>

http://untreaty.un.org/cod/riaa/cases/vol_xx/1-118.pdf

<http://www.whitehouse.gov/>

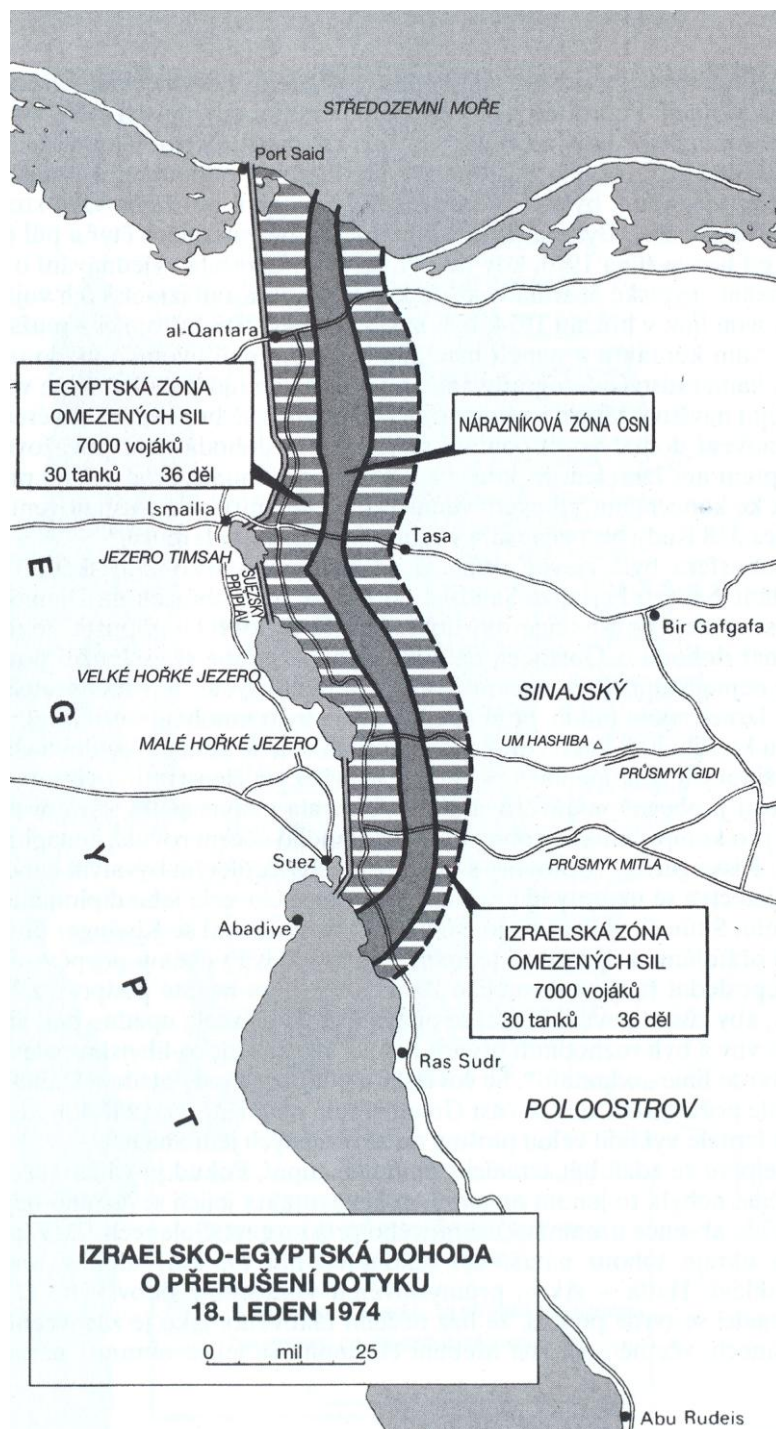
<http://www.whitehousehistory.org/>

8 RESUME

This bachelor's thesis reflects the topic Egyptian – Israeli peace talks. It's about historical events of Sadat's presidency, the Yom Kippur war, Likud government, Egyptian and Israel economic and political changes, president Sadat's visit of Israel in 1977 after intensive negotiation. After the Yom Kippur war president Sadat began peace process with the help of Henry Kissinger. In 1978 were agreements concluded at Camp David. The peace treaty was signed between Egypt and Israel on 26 March 1979 in Washington by Egyptian president Sadat and Israeli prime minister Begin with the testimony of president of the United States Carter. Agreement was a historic moment for Egypt and Israel. The between Egypt and Israel was normalized and The Sinai was demilitarized in 1982. Egypt was the first state who officially recognized Israel. Responding to the peace negotiatio were different. Egypt was expelled from the League of Arab States. Islamic extremists were the most disgruntled. Prezident Sadat was finally killed by extremist group.

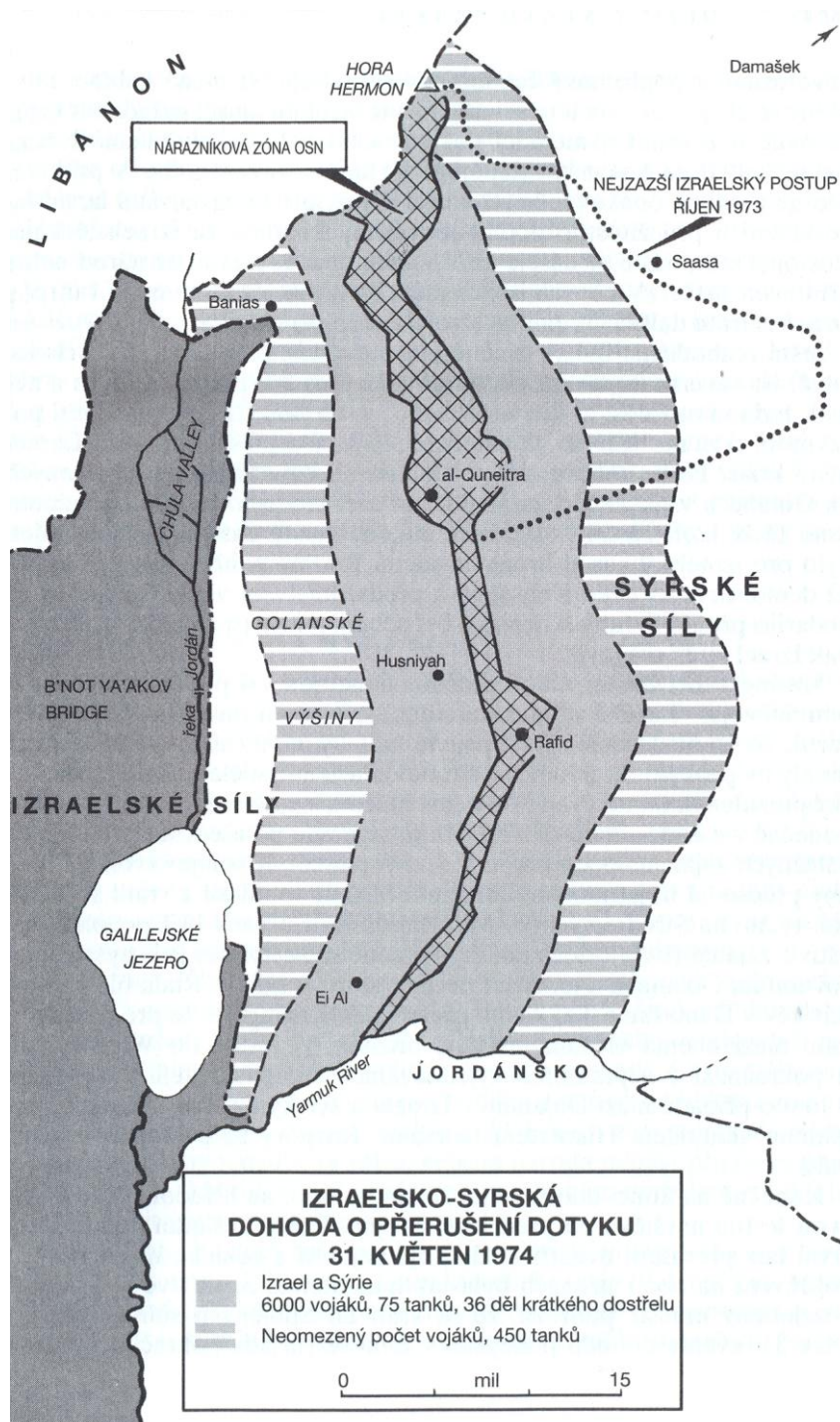
9 PŘÍLOHY

Mapa č. 1: Izraelsko-egyptská dohoda nazvaná Sinaj 1 z 18. ledna 1978

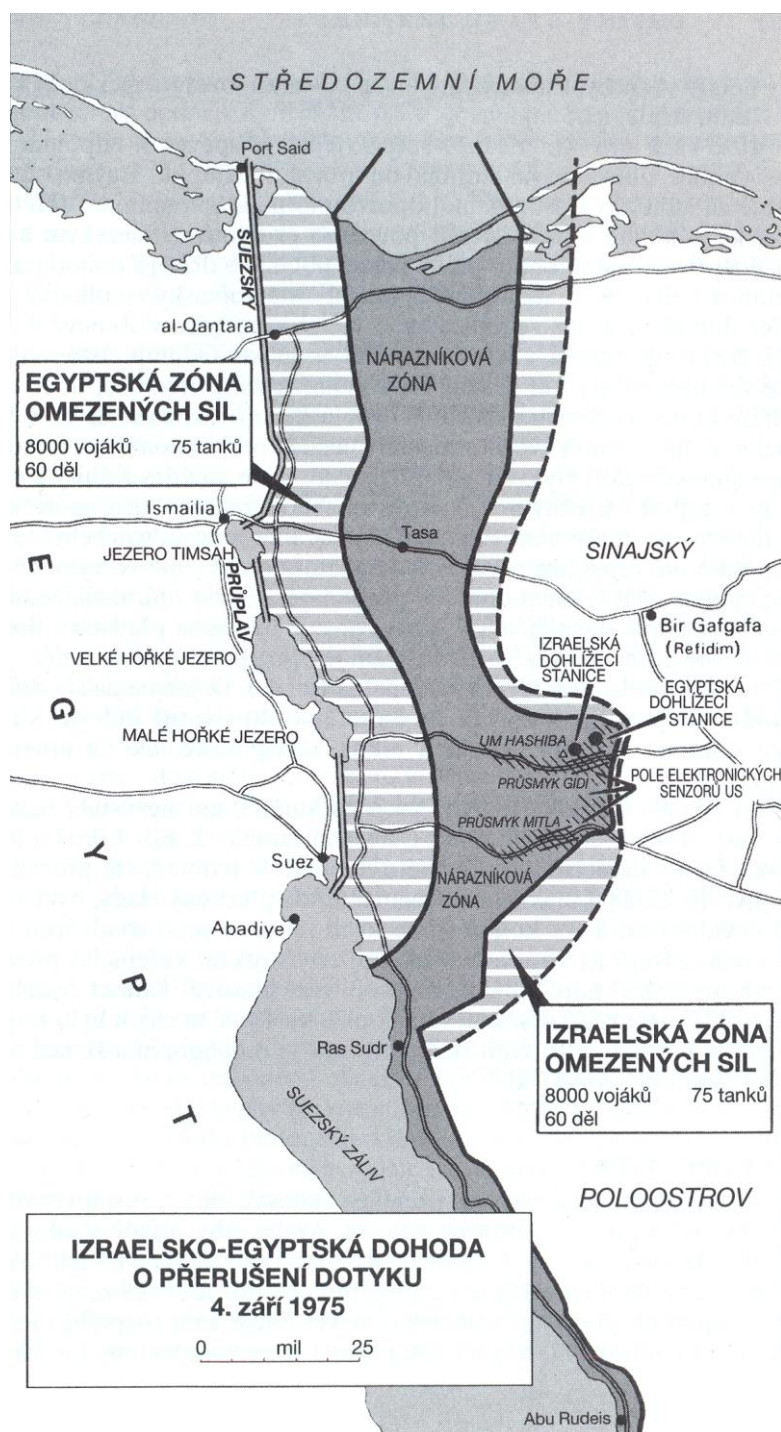
Zdroj: Sachar 1999: 601

Mapa č. 2: Dohoda o odpoutání izraelských a syrských vojsk ze dne 31. května 1974

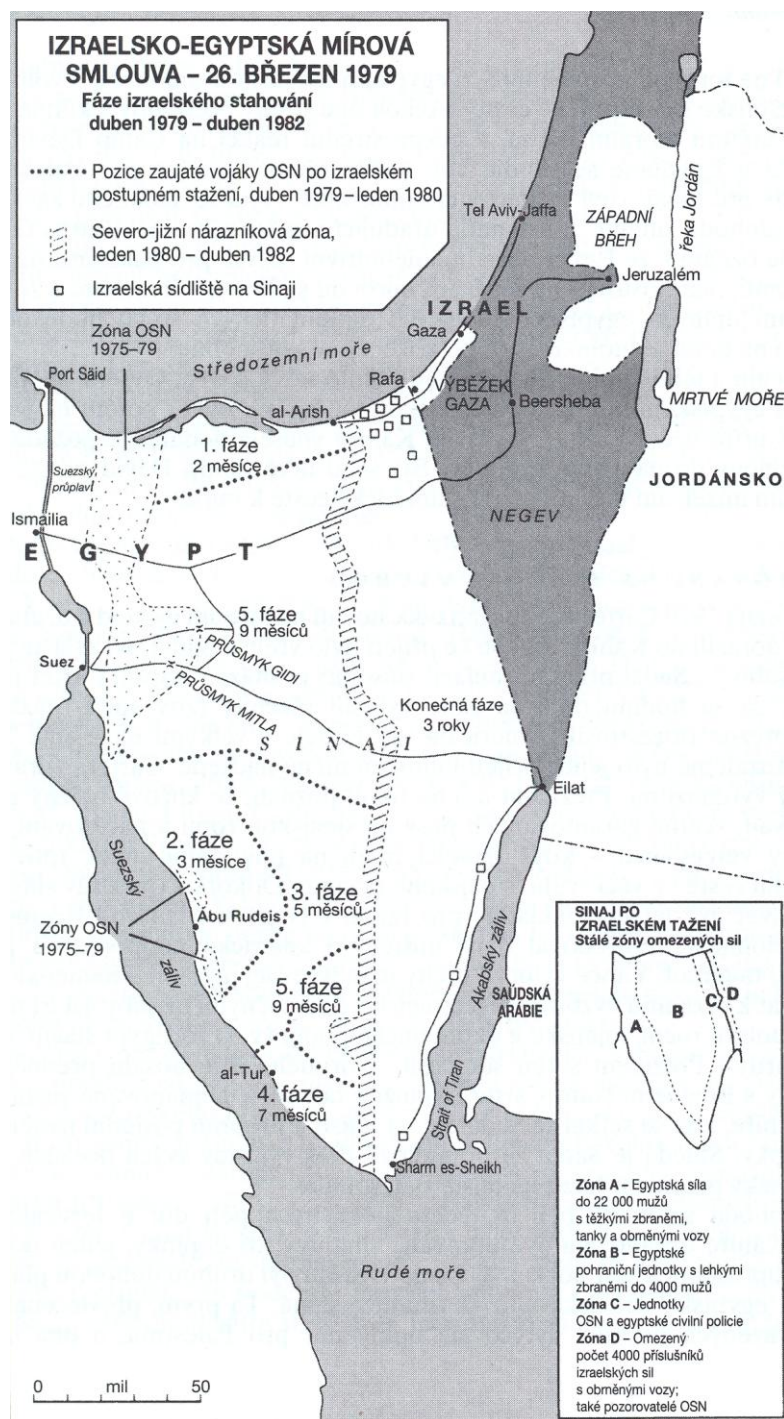
Zdroj: Sachar 1999: 603

Mapa č. 3: Izraelsko-egyptská dohoda nazvaná Sinaj 2 ze 4. září 1975

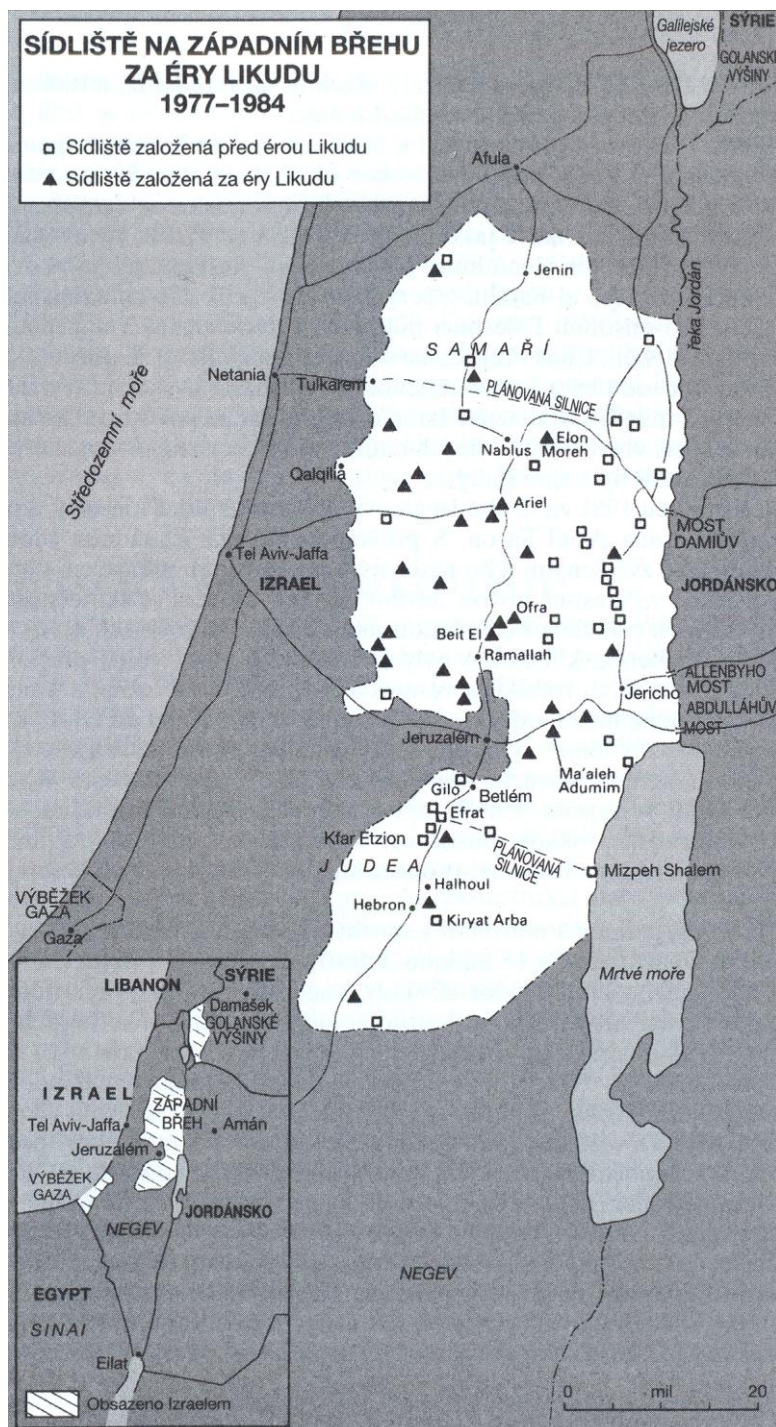
Zdroj: Sachar 1999: 617

Mapa č. 4: Fáze izraelského stahování ze Sinajského poloostrova

Zdroj: Sachar 1999: 646

Mapa č. 5: Přehled sídlišť vybudovaných za dobu éry Likudu na Západním břehu

Zdroj: Sachar 1999: 665

Obrázek č. 1: Prezident Sádát v Jeruzalémě dne 20. listopadu 1978 při návštěvě památníku Jad Vašem

Zdroj: http://collections.yadvashem.org/photosarchive/en-us/5880232_72388.html

Obrázek č. 2: Setkání prezidenta Sádáta, premiéra Begin a prezidenta Spojených států Cartera v Camp Davidu na summitu v roce 1978

Zdroj: <http://sadat.umd.edu/archives/summits.htm>

Obrázek č. 3: Podpis mírové smlouvy dne 26. března 1979 ve Washingtonu. Prezident Anwar as-Sádát (vlevo), prezident Carter (uprostřed) a premiér Menachem Begin (vpravo)

Zdroj:

http://www.whitehousehistory.org/whha_pictures/images/carter-12.jpg